

”Enempi sellasta subjektiivisuudelta suojautumista kuin objektiivisuuden tavoittelua”

Suomalaistoimittajien itseymmärrys objektiivisuudesta työtä ohjaavana ydinarvona

Riikka Maukonen

Maisterintutkielma

Journalistiikka

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Riikka Maukonen	
Työn nimi ”Enempi sellasta subjektiivisuudelta suojautumista kuin objektiivisuuden tavoittelua” – Suomalaisoimittajien itseymmärrys objektiivisuudesta työtä ohjaavana ydinarvona	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 53 + liitteet (4 sivua)
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä maisterintutkielma käsittelee suomalaistoimittajien itseymmärrystä objektiivisuudesta heidän työtään ohjaavana ydinarvona. Objektiivisuutta on pitkään pidetty journalismin yhtenä keskeisimmistä arvoista, ellei jopa keskeisimpänä. Siihen viitataan usein niin alan eettisissä koodistoissa kuin tutkimuskirjallisuudessa. Journalismin tutkimuksessa objektiivisuudella viitataan useimmiten neutraaliin, totuudelliseen ja oikeudenmukaiseen tiedonvälitykseen. Viime vuosina objektiivisuuden asemasta journalismissa on kuitenkin alettu käydä laaja-alaista keskustelua Suomessa ja ulkomailla. Nykyisessä digitaalisessa tietoympäristössä, missä tieto on lähes kaikkien saatavilla ja muuttuu nopeasti, ymmärrys objektiivisen tiedon mahdollisuudesta on kyseenalaistettu aiempaa vahvemmin. Objektiivisuuden korvaajaksi on ehdotettu ennen kaikkea läpinäkyvyyden lisäämistä journalismissa. Informaation jatkuvasti lisääntyessä, myös toimittajat ovat alkaneet ymmärtää vinoumiaan ja niiden vaikutusta työhönsä aiempaa paremmin.</p> <p>Tässä tutkimuksessa olen selvittänyt, miltä tilanne objektiivisuuden suhteen näyttää suomalaistoimittajien näkökulmasta. Tarkoitukseni on ollut luoda katsaus siihen, millainen on toimittajien käsitys objektiivisuudesta journalismin ydinarvona, miten objektiivisuus näkyy toimittajien työssä ja onko heidän ajattelussaan objektiivisuuteen liittyen tapahtunut muutoksia. Tutkielmaa varten on haastateltu 33 suomalaista journalistisen työn tekijää. Haastattelut on toteutettu ryhmämuotoisina teemahaastatteluina. Erilaisten kokoonpanojen avulla on pyritty siihen, että haastateltavat edustaisivat suomalaisia journalisteja laaja-alaisesti, ja tutkielman tuloksista olisi täten mahdollista tehdä yleistävämpiä tulkintoja suomalaistoimittajien ajatuksista. Tutkielman teoreettisena viitekehysenä toimii professionalismin diskursiivinen rakentuminen. Tutkimus on osa kansainvälistä Worlds of Journalism Study - tutkimushanketta, jonka Suomen osuuden on toteuttanut tutkimusryhmä Jyväskylän yliopistosta.</p> <p>Tulosteni perusteella suomalaistoimittajat pitävät objektiivisuutta edelleen varsin keskeisenä osana journalismia. Se nähdään erityisesti ohjenuorana, jonka avulla toimittajat tekevät valintoja muun muassa jutun näkökulman ja haastateltavien suhteen. Objektiivisuuden käsitettä sen sijaan toimittajat pitävät ongelmallisena, ja monet myöntävät luopuneensa sen käyttämisestä kokonaan. Objektiivisuuden sijaan toimittajat ja jopa kokonaiset toimitukset ovat alkaneet käyttää käytännönläheisempiä termejä, kuten tasapuolisuus ja avoimuus. Haastateltavien mielestä nämä termit kuvaavat paremmin sitä, millaisista lähtökohdista he työtään tekevät. Objektiivisuuden käsitteestä luopuminen on antanut toimittajille myös enemmän tilaa työprosessissa, kun heidän ei tarvitse ”väkisin” pyrkiä objektiivisuuteen. Erityisesti tämä korostuu erikoistoimittajien kohdalla.</p> <p>Objektiivisuuden ”hylkäämistä” on paikoin pidetty myös riskinä sille, että journalismi muuttuu aktivismiksi. Monet haastateltavista ymmärsivät huolen, onhan journalismin pääasiallinen tarkoitus tuottaa mahdollisimman puolueetonta tietoa maailmasta. Poikkeuksena ovat journalismin omat arvot, kuten demokratian edistäminen. Toimittajat ovat silti varovaisia sen suhteen, miten ja mistä aiheista tekevät juttuja. Tämä on voimistunut sosiaalisen median ruokittua polarisaatiota, josta toimittajat saavat osansa. Palautetulvan keskellä luovivat haastateltavat kokevatkin tekevänsä työnsä poikkeuksetta ”väärin”, mikä osaltaan selittää heidän haluaan luopua objektiivisuuden käsitteestä. Totuudellisuudesta toimittajat eivät silti ole tinkimässä, vaan sen merkitys on päinvastoin korostunut. Suomalainen journalismi vaikuttaakin olevan menossa kohti analyyttisempää ja faktakeskeisempää raportointia. Hidasteensa kehitykselle tuo kuitenkin mediemarkkinan muutos ja kilpailun kasvu. Resursseiltaan niukoissa toimituksissa mahdollisuuksia ideaalien mukaiselle toiminnalle ei ole.</p>	
Asiasanat Journalisminprofessio, objektiivisuus, journalismin etiikka, itseymmärrys	
Tutkielman ohjaaja: Mikko Villi	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUSONGELMA JA -KYSYMYKSET	7
3. TEORIA JA KÄSITTEET	9
3.1.1 JOURNALISMIN PROFESSIONAALISUUS	9
3.1.2 JOURNALISMIN ETIIKKA	10
3.1.3 OBJEKTIVISUUS	12
4 OBJEKTIVISUUDEN MERKITYS JOURNALISMISSA	14
4.1 SIIRTYMÄ POLIITTISESTA LEHDISTÖSTÄ OBJEKTIVISEEN TIEDONVÄLITYKSEEN	14
4.2 DIGITALISAATIO JA YHTEISKUNNAN JAKAUTUMINEN JOURNALISMIN HAASTEINA	16
4.3 TOIMITTAJA, INFLUENSSERI VAI AKTIVISTI? PROFESSION MUUTOS SOMEAIKAKAUDELLA	18
5 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	20
5.1 PUOLISTRUKTUROIDUT TEEMAHAASTattelut Tutkimusaineistona	20
5.2 LAADULLISELLA SISÄLLÖNANALYYSILLÄ TULOKSIA KOHTI	22
6 TULOKSET	24
6.1 IHANTEENA OBJEKTIVISUUS, KÄYTÄNTEENÄ TASAPUOLISUUS	25
6.2 OBJEKTIVISUUS PÄIVITTÄISESSÄ TYÖSSÄ: VAIKEA TAISTELU DISINFORMAATIOTA JA KIIRETTÄ VASTAAN	27
6.3 MUUTOKSET OBJEKTIVISUUSKÄSITYKSESSÄ	31
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	34
7.1 OBJEKTIVISUUS OHJAA, MUTTA ERI NIMELLÄ	34
7.2 SUOMALAISEN JOURNALISMIN TULEVAISUUS OBJEKTIVISUUDEN NÄKÖKULMASTA	39
8 LOPUKSI	43
8.1 Tutkimuksen itsearviointi	43
8.2 Jatkotutkimusaiheita	45
KIRJALLISUUS	47
LIITTEET	54

1 JOHDANTO

Toimittajat ja objektiivisuus. Tätä yhdistelmää pidetään yleisesti journalismin uskottavuuden kannalta erittäin oleellisena. Alan eettisissä koodistoissa ja tutkimuskirjallisuudessa objektiivisuus mainitaan usein jopa journalismin tärkeimpänä ydinarvona (mm. Deuze 2005; Reunanen & Koljonen 2014; Hearn-Branaman 2016).

Se, mitä objektiivisuudella journalismissa tarkoitetaan vaihtelee, mutta useimmiten sillä viitataan journalismin totuudenmukaisuuteen, tasapuolisuuteen ja neutraaliuteen (mm. Lichtenberg 2000; Koljonen 2013). Vallan vahtikoirina toimittajien keskeisin tehtävä on välittää puolueetonta tietoa maailman tapahtumista ja antaa yleisön muodostaa omat johtopäätöksensä. Mutta kuinka tämä toteutuu käytännössä? Miten toimittajat itse näkevät objektiivisuuden ja miten se vaikuttaa heidän työhönsä? Näihin kysymyksiin haen vastauksia tässä pro gradu -tutkielmassa.

Aihe on erittäin ajankohtainen. Digitalisaatio ja sosiaalisen median kasvu ovat herättäneet kysymyksen journalismin yhteiskunnallisesta merkityksestä. Mihin tarvitsemme enää portinvartijoita, kun kuka tahansa voi yhdellä klikkauksella jakaa tietoa miljoonille ihmisille eri puolilla maailmaa? Samaan aikaan sosiaalinen media on myös johtanut yhteiskunnan eriytymiseen ja polarisaatioon. Faktojen sijaan vaakakupissa painavat mielipiteet, ja väärä tieto leviää ihmisten keskuudessa kulovalkean tavoin (mm. Vihma ym., 2018). Toimittajat ympäri maailman tekevät työtään uudessa toimintaympäristössä, jossa heitä vastaan hyökätään niin henkisesti kuin fyysisesti ja heidän tarkoituksensa kyseenalaistetaan (mm. Hiltunen 2022).

Ovatko toimittajat missiolla jonkun tietyn asian puolesta ja luopuneet objektiivisen tiedonvälittäjän roolistaan? Erityisesti nuorten toimittajien ”aktivismista” on käyty jokseenkin kiihvasta keskustelua niin Suomessa kuin ulkomailla (ks. esim. Tuomasjukka 2022; Downie Jr. 2023). Tässä tutkielmassa haluan selvittää, miten suomalaiset toimittajat itse näkevät tilanteen ja kokevatko he ”luopuneensa” objektiivisuudesta. Keskustelu objektiivisuudesta ja sen tilasta on maailmanlaajuista, mutta tässä tutkimuksessa keskityn nimenomaan suomalaisten toimittajien näkemyksiin.

Objektiivisuudesta puhuttaessa on tärkeää muistaa, että se ei aina ole ollut kiinteä osa journalismia. Tiedotusvälineet olivat pitkään poliittisia, kunnes 1800-luvun lopulla radio alkoi haastaa sanomalehtien monopoliasemaa tiedonvälittäjinä. Mediamarkkinan muutos siis osaltaan pakotti sanomalehtiä ”lieventämään” sanomaansa laajemman yleisön ja mainostajien tavoittamiseksi. Vähitellen journalismi kehittyi aiempaa professionaalisemmaksi, ja neutraalista tiedonvälityksestä muodostui luotettavuuden symboli. Journalismi sai oman eettisen koodistonsa, joka yhä edelleen määrittää sen tärkeimmät periaatteet ja toimintatavat.

Sittemmin journalismin objektiivisuutta ja sen tarpeellisuutta on kyseenalaistettu säännöllisesti eri vuosikymmeninä. Esimerkiksi 1960-luvun lopulla Yhdysvalloissa nuoret toimittajat alkoivat vastustaa vallalla ollutta tiedonvälityksen tapaa ja vaativat objektiivisuudesta luopumista. Objektiivisuuspyrkimyksen koettiin johtaneen tilanteeseen, jossa toimittajat neutraaliuden nimissä vain toistivat valtaapitävien näkemyksiä ilman haastamista tai analyysiä. Tällä tavoin esimerkiksi

poliitikot pystyivät määrittämään julkisen keskustelun agendaa, eikä journalismin rooli vallan vauhtikoirana toteutunut käytännössä. (mm. Pressman 2018).

Nykyisessä objektiivisuuskeskustelussa keskeisessä roolissa on myös laajempi tietokäsityksen muutos. Informaation jatkuvasti lisääntyessä, ihmiset ymmärtävät omat vinoumansa aiempaa paremmin ja tunnistavat tekevänsä valintoja, jotka perustuvat heidän omiin kokemuksiinsa. Journalismissa muutos näkyy läpinäkyvyyden lisääntymisenä (mm. Weinberger 2009; Merisalo-Lassila 2012; Haapanen 2022). Toimittajat ovat tietoisempia, kuinka he väistämättä tekevät subjektiivisia tulkintoja oman taustansa ohjaamina.

Yhdysvalloissa objektiivisuuskeskustelu on ollut kiivaampaa kuin Suomessa. Erityisesti huomiota on kiinnitetty siihen, kenen näkökulmasta journalismia tehdään (Schmidt 2023). Nuoret toimittajat ovat haastaneet ”objektiivisuuden”, jonka koetaan edustavan valkoisen keskiluokan näkemystä maailmasta. Median aidon moniäänisyyden mahdollistamiseksi toimituksissa pyristellään siis nyt eroon objektiivisuuden käsitteestä (Downie Jr. & Heyward 2023).

Suomessa objektiivisuuskeskustelu linkittyy vahvasti myös puoluepoliittisuuteen. On jopa vihjailtu, että suomalainen media olisi ”tekemässä paluuta” puoluepoliittisesti latautuneeseen uutisointiin (Luostarinen & Salokangas 2022), jonka voidaan sanoa päättyneen 1990-luvulla. Yhdysvalloissa ja monissa suurissa Euroopan maissa, objektiivisuus ja puoluepoliittisuus eivät sen sijaan kulje yhtä vahvasti käsi kädessä. Monet merkittävät sanomalehdet, kuten The New York Times, Le Monde ja Economist ovat avoimesti joko poliittisesti ”vasemmalla” tai ”oikealla”. Tästä huolimatta niillä on vakiintunut asema luotettavina ja syvällisinä julkaisuina, joiden mielipiteet perustuvat taustoitettuun tietoon. (Lehtinen 2016, 38)

Journalismin objektiivisuutta ja siihen liittyviä käsityksiä on tutkittu laajasti kuluneiden vuosikymmenien aikana niin Suomessa kuin maailmalla. Journalistien itseymmärrystä objektiivisuudesta sinänsä on sen sijaan tutkittu melko vähän. Objektiivisuutta erityisesti viestinnänfilosofisesta näkökulmasta tutkineen Aki Petteri Lehtisen (2016, 208) mukaan ”totuus, objektiivisuus ja totuudenmukaisuus on viime vuosina (--) jätetty lähes kokonaan pois journalismista ja sen tutkimuksesta”. Suomessa aiheeseen ovat perehtyneet Lehtisen lisäksi muun muassa Koljonen ja Reunanen (2014) Toimittajan sanansijat -teoksessa, joka käsittelee nimenomaan toimittajien näkemyksiä objektiivisuudesta ja mahdollisista muutoksista käsityksiin liittyen. Tutkimuksen julkaisusta on kuitenkin kulunut jo lähes vuosikymmen, ja suomalaisen journalismin kentällä on sinä aikana tapahtunut paljon. Uskon, että tämä tutkielma tuokin uusia näkökulmia objektiivisuuskeskusteluun 2020-luvun journalismissa.

Tutkimus osa kansainvälistä Worlds of Journalism Study (WJS) -tutkimushanketta, jossa kartoitetaan journalismin riski- ja epävarmuustekijöitä noin sadassa maassa eri puolilla maailmaa. Suomen osuuden on toteuttanut tutkimusryhmä Jyväskylän yliopistosta. Olen työskennellyt hankkeessa tutkimusavustajana ja osallistunut sekä hankkeen puitteissa tehdyn kyselytutkimuksen käytännön toteutukseen että siitä laaditun raportin työstämiseen. Lisäksi olen valmistellut ja tehnyt tutkimushankkeen laadullisia ryhmähaastatteluja, joiden avulla on syvennetty määrällisen kyselytutkimuksen tuloksia.

Ryhmähaastattelut ovat myös tämän tutkielman pääasiallinen aineisto. Yhteensä kahdeksan 3-5 hengestä koostuvan ryhmähaastattelun avulla uskon saavuttaneeni relevantteja tuloksia, joista voi vetää myös yleisluontoisempia johtopäätöksiä suomalaistoimittajien objektiivisuuskäsityksistä. Peilaan tuloksiani myös WJS-hankkeen tutkimuskyselyn tuloksiin (Väliverronen ym. 2023), jotka esittelevät yli 450 journalistisen työn tekijän näkemyksiä journalismin tilasta Suomessa. Kahden aineiston hyödyntäminen mahdollistaa paremmin tutkimuksen yleistettävyyden sekä antaa laajemman pohjan mahdollisten eroavaisuuksien esiin nostamiselle. Aineistojen suorasta vertailusta ei kuitenkaan ole kyse, sillä haastattelut pohjautuvat nimenomaan kyselytutkimuksen tuloksiin. Tässä tutkielmassa, kuten myös WJS-hankkeen artikkeleissa ja muissa tutkimusraporteissa aineistot toimivat siis toisiaan täydentävinä materiaaleina.

Tutkimustyötäni ovat tukeneet Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö (JOKES) ja Helsingin Sanomien Säätiö. Lisäksi olen saanut korvaamatonta apua WJS-hankkeen tutkijakollegoilta Jari Väliverroselta ja Reeta Pöyhtäriltä sekä hankkeen johtajalta ja tämän tutkielman ohjaajalta, professori Mikko Villiltä. Kiitos monipuolisista journalismin nykytilaa käsittelevistä keskusteluista sekä tärkeistä huomioista, joita ilman tämä tutkielma ei olisi syntynyt. Tai edes saanut alkuaan.

2 TUTKIMUSONGELMA JA -KYSYMYKSET

Tämä pro gradu -tutkielma keskittyy suomalaisten journalistisen työn tekijöiden itseymmärrykseen objektiivisuudesta heidän työtään ohjaavana ydinarvona. Tavoitteenani on selvittää, **miten toimittajat itse suhtautuvat objektiivisuuteen journalismin ydinarvona ja onko heidän suhtautumisessaan tapahtunut muutoksia**. Erityisesti keskityn kolmeen tutkimuskysymykseen:

- 1) millainen on toimittajien käsitys objektiivisuudesta journalismin ydinarvona?
- 2) miten objektiivisuus näkyy toimittajien työssä?
- 3) onko toimittajien ajattelussa objektiivisuuteen liittyen tapahtunut muutoksia?

Tutkimuskysymyksieni avulla pyrin hahmottamaan sitä, millaisia merkityksiä toimittajat antavat objektiivisuudelle ja kuinka paljon pyrkimys objektiivisuuteen näkyy toimittajien päivittäisessä työssä. Objektiivisuutta ja journalismin ydinarvoja ylipäätään on tutkittu paljon, mutta pidän tutkimusongelmaani relevanttina erityisesti sen ajankohtaisuuden vuoksi. Journalismi elää nyt merkittävää murroskautta, jossa sosiaalinen media ja muut kilpailevat ajankäyttötavat haastavat sen roolia osana ihmisten päivittäistä elämää.

Samalla pinnalle on noussut kysymys journalismin yhteiskunnallisesta merkityksestä ja kuinka se toteutuu nykyisellä ”informaatioähkyn aikakaudella”, kun kaikki tieto on kaikkien saatavilla, eikä journalisteilla ole enää yhtä tunnustettua kuraattorin asemaa tiedon välittämisessä. Sen sijaan journalismin rooli faktapohjaisen tiedon välittäjänä on korostunut. Yhä useammin toimittajat kokevat tärkeimmäksi tehtäväkseen disinformaatiota vastaan toimimisen (Väliverronen ym. 2023, 18-19). Kolmen viime vuoden aikana, kun maailmaa ovat ravistaneet suuret kriisit, kuten koronaviruspandemia ja Venäjän aloittama laajamittainen hyökkäyssota Ukrainassa, yleisö on suorastaan juossut journalistien syliin hakemaan *luotettavaa tietoa* (Arola 2020; Lehto 2022). Tämä kertoo siitä, että journalismille on yhä suuri tarve, mutta ehkä uudenlaisessa muodossa.

Tällä tutkimuksella pyrinkin tuomaan uutta tietoa siitä, miten nämä muutokset muutaman viime vuoden aikana ovat vaikuttaneet toimittajien käsitykseen journalismin tekemisestä ja erityisesti journalismia ohjaavista arvoista. Keskustelu journalismin arvoista ja etiikasta herää usein juuri kriisien aikaan (Juntunen 2009). On siis hyvin todennäköistä, että myös koronaviruspandemia ja sota Ukrainassa ovat saaneet niin yksittäiset toimittajat kuin kokonaiset toimitukset harjoittamaan itsereflektiota.

Valitsin tutkimuskohteekseni nimenomaan toimittajat, sillä he määrittävät oman työnsä kautta vahvasti sitä, millaista journalismi Suomessa on. Toisin sanoen se, miten toimittajat ymmärtävät objektiivisuuden käsitteen ja sen vaikutuksen omaan työhönsä, näkyy siinä, miten objektiivisuuden ihannetta sovelletaan käytännössä suomalaisessa mediassa. Tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien joukossa oli journalistisen työn tekijöitä erilaisista medioista määräaikaista rivitoimittajista päätoimittajiin sekä samaan aikaan journalismin ja viestinnän kentällä paikkaansa hakeviin freelance-toimittajiin. Monipuolisen haastateltavien joukon ansiosta toimittajakunnan ääni on tutkimuksessa varsin laajasti edustettuna.

Olen rajannut tutkimusongelmani koskemaan nimenomaan toimittajien itseymmärrystä, mitä voi pitää jossain määrin myös henkilökohtaisen puolelle menevänä lähestymistapana aiheeseen. Koen, että tämä tuo objektiivisuudesta käytävään keskusteluun syvyyttä, jota ei ehkä muuten olisi mahdollista tavoittaa. Suomalaistoimittajien käsityksiä journalismista ja sen ydinarvoista on lähestytty itseymmärryksen näkökulmasta myös Worlds of Journalism Study -hankkeen toisesta aallosta tehdyssä tutkimusartikkelissa vuonna 2016. Siinä Pöyhtäri ym. (2016) selvittivät, kuinka suomalaistoimittajat kokivat journalismin kentällä tapahtuneiden muutosten vaikutuksen omaan työhönsä ja ammatilliseen itseymmärrykseensä. Artikkelissa paneuduttiin laaja-alaisemmin objektiivisuuden ohella myös muihin journalismiprofession ydinarvoihin. Tässä tutkimuksessa fokus on nimenomaan objektiivisuudessa ja siihen liittyvissä käsityksissä. Teemoiltaan ja lähestymistavaltaan tutkimus on luontevaa jatkoa Pöyhtäri ym. (2016) aiemmalle tutkimukselle.

3. TEORIA JA KÄSITTEET

Hyödynnän tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä professionalismin diskursiivista rakentumista. Tämän tutkimuksen kontekstissa sillä viitataan siihen, millaisia professionaalaisia ihanteita ja käytänteitä journalismin tekemiseen yleisesti liitetään. Keskityn erityisesti siihen, miten toimittajat itse kokevat objektiivisuuteen liitetyn ideaalin vaikuttavan omaan työhönsä ja kokevatko he, että heidän suhtautumisensa objektiivisuuteen journalismia ohjaavana ydinarvona on muuttunut viime vuosina.

Objektiivisuuden lisäksi keskeinen käsitteeni on journalismin etiikka. Molempia käsitteitä on käsitelty journalismin tutkimuksessa vuosikymmenten ajan ja niillä on jokseenkin vakiintuneet määritelmät. Oman tutkimukseni ymmärtämisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että avaan vielä erikseen, mitä näillä käsitteillä tarkalleen ottaen tarkoitan ja miten ne asettuvat nimenomaan tämän tutkimuksen kontekstiin. Ensimmäiseksi avaan journalismin professionaalisuuden, mitä sillä tarkoitetaan ja mitä professionalismin diskursiivinen rakentuminen tarkoittaa journalismissa.

3.1.1 Journalismin professionaalisuus

Journalistisen työn harjoittamista eivät määritä yksilökohtaiset toimiluvat tai tutkinnot, kuten esimerkiksi lääkäreiden ja juristien kohdalla, mistä syystä sitä ei voi pitää perinteisenä säänneltynä professiona. Journalismin professionaalisuus määrittyy sen sijaan niin institutionaalisten puitteiden kuin diskursiivisten käytänteiden kautta (mm. Pöyhtäri ym. 2016). Näitä rakenteellisia seikkoja ovat Pöyhtäri ym. (2016) määritelmän mukaan muun muassa ammattikunnan järjestäytyminen, vakiintunut itsesääntely ja siihen liittyvät lait, journalistikoulutus ja oppilaitoksissa tehtävä tutkimus. Diskursiivisiin käytänteisiin puolestaan lukeutuvat journalistien oma toiminta, kuten arkinen työ ja siihen liittyvä arviointi sekä toisaalta juhlapuheet ja linjapaperit (Pöyhtäri ym. 2016, 3; Lehto 2006, 10).

Journalismin tutkimuksessa puhutaan usein niin kutsutusta *journalistisesta eetoksesta*, jolla tarkoitetaan yleisesti sekä journalistien työhön vaikuttavia ideaaleja että käytännön toimintaa. Suomalaistoimittajat pitävät tärkeimpinä tehtävinään pyrkimystä puolueettomaan ja neutraaliin tiedonvälitykseen, kriittisyyteen ja analyttisyyteen (Väliverronen 2023, 18). Kuten muun muassa Paaso (2021, 32-33) huomauttaa, journalistinen eetos on kuitenkin jatkuvassa muutoksessa, jossa ”vanhat ideaalit” kietoutuvat moderneihin vaatimuksiin. 2020-luvulla tämä tarkoittaa yhä enenevässä määrin journalismin ideaalien ja kaupallisten vaatimusten välistä liittoa.

Maaailmanlaajuisesti journalismin professionaalistumisen aikakautena pidetään yleisesti 1900-lukua. Suomessa professionaalistuminen alkoi Koljosen (2013) mukaan 1920-luvulla, kun ensimmäinen koko alaa yhdistänyt ammattijärjestö perustettiin, toimittajakoulutus alkoi ja itsesääntely sekä journalismin tutkimus vähitellen käynnistyivät. Sittemmin, noin sata vuotta myöhemmin, journalistiprofession rakenteet ovat vain vahvistuneet. Samalla kuitenkin journalismin institutionaalinen asema on heikentynyt ja ammattikunnan sisälläkin on alettu epäillä journalismin tarpeellisuutta yhteiskunnalle oleellisena palveluna.

Keskusteluun on noussut jopa deprofessionalistumisen idea, joka johtuu journalismin professionaalisuutta paljon tutkineen Kauko Pietilän mukaan ennen kaikkea journalismin ”läpikapitalisoitumisesta”. Levikin ja mainostulojen laskun ja niistä seuraavan henkilökuntavajeen vuoksi juttujen laatu kärsii, ja tämä puolestaan voi johtaa jopa koko journalismiprofession katoamiseen (Pietilä 2010, 21).

Journalismi on professiona siirtynyt julkisuuskulttuurin *korkean modernin* aikakaudelta *notkean modernin* aikakaudelle, jossa journalistisen työn tekijät joutuvat sopeutumaan uudenlaisen mediaympäristön tuottamaan epävarmuuteen ja mutkikkouteen, joka juontaa juurensa 2000-luvulla kasvaneeseen ja pitkälti digitalisaation aiheuttamaan mediakilpailuun (Kantola ym. 2011). Käytännön tasolla muutos tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aiemmin vain uutisia tuottaneet sanomalehdet pyrkivät nyt tuottamaan myös sekä järkeen että tunteeseen vetoavaa sisältöä. Sanomalehtien tehtäväksi on siis muodostunut tiedon välittämisen lisäksi tarinoiden kertominen, keskustelun herättäminen, viihdyttäminen ja jopa hätkähdyttäminen (Hujanen 2014, 4).

Ammatin sisäisten muutosten voidaan toisaalta ajatella myös omalta osaltaan vahvistaneen journalismin professionaalisuutta. Journalismin tehtäväksi on yhä enenevässä määrin muodostunut muun muassa demokratian kannalta merkittävä läpinäkyvyyden lisääminen yhteiskunnassa. Kantolan ym. (2011) mukaan avoimuutta vaaditaan erityisesti poliitikoilta ja muilta valtaapitäviltä. Osaltaan tämä voi johtaa niin kutsuttuihin turhiin kohuihin, joissa saadaan aikaan skandaali yhteiskunnallisesti vähäpätöisestäkin asiasta. Toisaalta taas median moraalivartijuuden voi nähdä lisänneen myös journalistien omaa avoimuutta.

Sosiaalisen median aikakaudella myös media itse nostetaan usein tikunnokkaan sen tekemistä virheistä, mikä osaltaan on heikentänyt toimittajien ja mediatalojen asemaa. Tähän luottamuspuolaan vastatakseen medioissa on siis ruvettu kiinnittämään enemmän huomiota siihen, miten uutisointi olisi mahdollisimman tarkkaa, tasapuolista ja pyrkisi estämään mahdolliset perspektiivivirheet. Ylipäätään toimittajat kokevat aiempaa vahvemmin tehtäväkseen faktapohjaisen uutisoinnin ja disinformaation vastaisen taistelun (Väliaverron ym. 2023, 54).

Samaan aikaan kasvavana trendinä näkyy toimittajien turvautuminen itsesensuuriin, kun tietyistä aiheista kirjoittaminen on osoittautunut liian riskialttiiksi toimittajiin kohdistuvan vihapuheen ja uhkailun lisääntymisen vuoksi (mm. emt, 70; Hiltunen & Suuronen 2019, 111). Tällä on eittämättä vaikutus journalistiseen ammattikuntaan laajemmin. Itsesensuuri taistelee vahvasti journalismin ydinarvoja vastaan sekä haastaa toimittajien riippumattomuutta roolia vallan vahtikoirana. Edellä mainitut teemat ovatkin vahvasti esillä myös tässä tutkimuksessa. Professionaalinen journalismi ydinarvoineen elää murroskautta ja etsii uusia asemia pirstoutuneessa maailmassa.

3.1.2 Journalismin etiikka

Eettisyys on Deuzen (2005) määritelmän mukaan yksi journalismin ydinarvoista yhdessä julkisen palvelun, autonomisuuden, objektiivisuuden ja ajankohtaisuuden kanssa. Tässä tutkielmassa keskityn näistä ydinarvoista nimenomaan objektiivisuuteen ja sen merkitykseen journalistien työtä ohjaavana tekijänä. Kaikki edellä mainitut arvot kulkevat kuitenkin keskenään käsikädessä, ja oman

näkemykseni mukaan niitä on lähes mahdotonta erottaa toisistaan, kun tavoitellaan mahdollisimman ”puhdasta” journalismia. Erityisen oleellisena pidän journalismin eettisyyden yhteyttä objektiivisuuteen.

Yleisellä tasolla etiikka voidaan määritellä opiksi oikean ja väärän, hyveellisen ja paheellisen sekä hyödyllisen ja haitallisen välisistä eroista (mm. Smith 2008, 9). Journalismin etiikalla puolestaan viitataan Smithin määritelmän (emt, 10) mukaan tiettyihin velvollisuuksiin, jotka koskevat journalistisen työn tekijöitä. Tällaisia journalismia määrittäviä, yhdessä sovittuja tavoitteita ovat muun muassa yleisön informoiminen yhteiskunnallisista ja valtiojohtoa koskettavista tapahtumista ja kehityssuunnista, yleisön palveleminen oikeudenmukaisesti, kunnioittavasti ja myötätuntoisesti sekä demokratian ylläpitäminen. Nämä tavoitteet saavuttaakseen journalistien on parhaan kykynsä mukaan kerättävä oleellisin saatavilla oleva tieto ja kerrottava todellisuudesta yleisölle sellaisenaan.

Journalismin etiikka tarkoittaa lähtökohtaisesti vain yleisesti omaksuttuja toimintatapoja, eikä niinkään virallista säännöstöä, mutta on olemassa myös erilaisia eettisiä ohjeistuksia, joihin toimittajat ja toimitukset ympäri maailman ovat sitoutuneet. Ensimmäisenä merkittävimpänä eettisenä koodistona pidetään Kansainvälisen journalistiliiton (IFJ) ”*Bordeaux’n ohjeita*” vuodelta 1956 (Deuze 2005, 449), joiden syntyä voidaan pitää journalismin professionalistumisen lähes suorana seurauksena. Vaikka kaikki toimittajat maailmanlaajuisesti eivät ole sitoutuneet näihin journalismin eettisiin toimintaperiaatteisiin, ammattikunnan kesken jaetaan silti Deuzen (2005) mukaan vahva tunne eettisyyden tärkeydestä ja merkityksestä journalismin legitiimille asemalle vallan vahtikoirona. Vuosikymmenten saatossa journalismia ovatkin alkaneet määritellä tietyt ydinarvot, joihin journalistit ovat sitoutuneet maiden poliittisista tai kulttuurisista eroista huolimatta (Emt, 449; Hafez 2002).

Suomessa journalistisen työn tekijät ovat sitoutuneet laajamittaisesti journalismin itsesäntelyelimen Julkisen sanan neuvoston (JSN) laatimiin Journalistin ohjeisiin, joiden tavoitteena on ”tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä joukkoviestimissä ja edistää ammattieettistä keskustelua” (JSN 2014). Lisäksi joillain mediataloilla, kuten Ylellä ja STT:llä on omia eettisiä ohjeita, jotka ovat usein Journalistin ohjeista muokattuja tai täsmennettyjä versioita (Väliveronen ym. 2023, 26; Pöyhtäri ym. 2014, 18). Ohjeet ottavat kantaa toimittajien ammatilliseen asemaan, tietojen hankkimiseen ja julkaisemiseen, haastateltavan ja haastattelijan oikeuksiin, virheiden korjaamiseen sekä yksityisen ja julkisen tiedon välisiin eroihin.

Suomalaistoimittajien luottamus juuri näihin yhteisiin ohjeisiin on varsin vahvaa. Worlds of Journalism Studies -tutkimuskyselyyn vastanneista journalistisen työn tekijöistä 75 prosenttia oli sitä mieltä, että journalistien eettisyyden tulisi aina tilanteesta riippumatta määrittyä ensisijaisesti ammatillisin standardein (Väliveronen ym. 2023, 26). Ammattietiikan vahva kannatus voi Väliverosen ym. (2023) huomion mukaan johtua kuitenkin myös ohjeiden kirjoitustavasta, joka jättää paljon tilaa toimittajien omille tulkinnoille. Eli toimittajat jakavat samat eettiset periaatteet, mutta niiden soveltaminen on melko vapaata.

3.1.3 Objektiivisuus

Objektiivisuus on käsitteenä vaikea, ja sen määritelmiä lienee yhtä paljon kuin määrittelijöitäkin. Yleisesti objektiivisuuden käsitteellä viitataan kuitenkin niin sanottuun puhtaaseen tietoon, joka on jokaisen havaittavissa, eikä se ole täten riippuvainen subjektiivisista näkökulmista. Tieteen termipankin määritelmän (2017) mukaan objektiivisuus tarkoittaa ”puolueetonta ja henkilökohtaisuudet ylittävää” tietoa.

Journalismissa objektiivisuus on nostettu jopa journalistisen toiminnan tärkeimmäksi arvoksi ja toimittajien ammatti-ideologioiden kulmakiveksi liberaaleissa demokratioissa (Lichtenberg 2000, 238). Se, miten objektiivisuus määritellään, vaihtelee kuitenkin myös journalistisissa yhteyksissä. Tässä tutkielmassa objektiivisuudella viitataan usein käytettyyn määritelmään, jonka mukaan objektiivisuus tarkoittaa toimittajien pyrkimystä tuottaa totuudellista, oikeudenmukaista, tasapuolista ja neutraalia tietoa (mm. Lichtenberg 2000 ja Koljonen 2013). Deuzen ytimekkäässä määritelmässä (2005, 447) objektiivisuuden nähdään toimivan eräänlaisena journalismin luotettavuuden mittarina. Kun toimittajat pyrkivät objektiivisuuteen edellä mainittujen seikkojen avulla, he ovat luotettavia. Yksinkertaistettuna objektiivisuudella tarkoitetaan siis journalismin puolueettomuutta ja tehtävää tarjota tietoa mielipiteiden sijaan.

Journalismissa objektiivisuutta pidetään ihanteena, jota toimittajien pitäisi työssään tavoitella. Keinot ihanteen toteuttamiseksi kuitenkin vaihtelevat. Reunanen ja Koljonen (2014) jakavat objektiivisuuden ”käytännöntoteutuksen” kahteen eri objektiivisuuskäsitteeseen: mekanistiseen ja kriittiseen. *Mekanistisessa objektiivisuuskäsityksessä* ”objektiivisuusvaikutelma” tuotetaan välittämällä tieto sellaisenaan ilman tulkintoja. Toisin sanoen toimittajan tehtävä on siis esimerkiksi välittää haastateltavan sanomiset sellaisenaan, eikä pyrkiä analysoimaan haastateltavan mahdollisia motiiveja tai muita syitä kommenttien taustalla.

Kriittisen objektiivisuuskäsityksen mukaan toimittajan tehtävä on nimenomaan pyrkiä esittämään ”haastateltavan tarkoittama ajatus oikein”, mikä vaatii faktoihin liittyvää tulkintaa. Kriittisen käsityksen taustalla vaikuttaa ajatus toimittajan vastuusta totuudellisen tiedon välittäjänä. Vaikka objektiivisuuteen liittyvät tulkinnat jakautuvat karkeasti näihin kahteen käsitykseen ja ne kuvaavat journalismin päämääriä ja toimintatapoja, niiden ei yksin voi sanoa kuvaavan toimittajien käsityksiä työstään (emt.).

Tässä tutkimuksessa objektiivisuutta lähestytään monesta eri suunnasta, ja objektiivisuuden käsitteen määrittelemisen on yksi tutkimukseni tavoitteista. Toimittajat saattavat tarkoittaa objektiivisuudella eri asioita. Kuten Lehtinen (2016) väitöskirjassaan määrittelee, journalismin kontekstissa voisi sanoa olevan kyse niin sanotusta *pragmaattisesta objektiivisuudesta*. Tällä hän tarkoittaa ”kokonaisvaltaista tietokäsitystä”, joka selittää niitä käytänteitä ja menetelmiä, joita journalismissa hyödynnetään totuudenmukaisen tiedon tavoittelussa.

Lehtisen (2016) mukaan objektiivisuuden toteutumiseen vaikuttavat ensisijaisesti kolme eri osatekijää 1) journalistinen autonomia 2) journalistien ammatillinen itseymmärrys ja tiedollinen toiminta sekä 3) journalismin ja sen tutkimuksen keinotekoinen erottelu. Pragmaattinen

objektiivisuus käsitteenä pyrkii Lehtisen (2016) määritelmän mukaan tarjoamaan ”käsitteelliskäytännöllisen ratkaisumallin” journalismin ja sen tutkimuksen vaikeuksiin. Lehtisen (2016) määrittelemät vaikuttimet silmällä pitäen pidän siis oleellisena, että en määrittele objektiivisuutta tiukasti vaan annan tilaa toimittajien omille tulkinnoille, joiden pohjalta teen tarkempaa määrittelyä luvuissa 5 ja 6. Lähtökohtana objektiivisuudelle on kuitenkin Deuzen (2005) huomioiden mukaisesti toimittajien pyrkimys tasapuolisuuteen, ammatilliseen etäännyttämiseen ja puolueettomuuteen.

4 OBJEKTIIIVISUUDEN MERKITYS JOURNALISMISSA

Kuten yllä on todettu, objektiivisuus on yksi journalismin keskeisimmistä arvoista. Sillä on suuri vaikutus siihen, miten ja millaisista lähtökohdista journalismia tehdään. Tässä luvussa käsittelemme objektiivisuuden merkitystä journalismin käytännön tasolla vielä yksityiskohtaisemmin. Avaan objektiivisen journalismin historiaa ja nykypäivää sekä tarkastelen digitalisaation aiheuttamaa murrosta journalismissa ja journalismiprofessiossa.

4.1 Siirtymä poliittisesta lehdistöstä objektiiviseen tiedonvälitykseen

Journalismin pyrkimys objektiivisuuteen juontaa juurensa 1800-luvun loppupuoliskolle. Tuolloin useat sanomalehdet eri puolilla maailmaa alkoivat julkaista omia periaatelinjojaan, joissa ne määrittelivät tiedonvälityksellisiä tavoitteitaan nimenomaan totuudellisuuden ja tasapuolisuuden lähtökohdista. Kimmokkeena eettisten ohjenuorien tekemiselle toimi mediakilpailun kasvu ja sen aiheuttama sensaatiohakuisuuden lisääntyminen. Periaatejulistuksista tunnetuin ja lainatuin lienee The New York Timesin omistajan Alfred Ochs'n lehdessään vuonna 1896 julkaisema kirjoitus. Siinä Ochs määritteli lehden luotettavaksi tiedotusvälineeksi, joka tarjoaa puolueettomia uutisia ”*without fear or favor*”, eli mitään tahoja suosimatta tai pelkäämättä (Dunlap 2015).

Suomalainen lehdistö oli vahvasti politisoitunut 1900-luvun puoliväliin saakka ja lehdet ajoivat poikkeuksetta jonkin tietyn puolueen tai aatteen asiaa. Suomen ensimmäinen sanomalehti *Tidningar utgifne et sällskap i Åbo* ilmestyi vuonna 1771, mutta varsinaisesti suomenkielisten uutislehtien määrä alkoi lisääntyä 1820-luvulta lähtien, kun Suomi oli saanut autonomian Venäjältä ja suomenmielisyyden aate levisi (Suolahti 2022). Suomalaisen lehdistön historiaa ovat tarkemmin tutkineet emeritusprofessorit Päiviö Tommila ja Raimo Salokangas teoksessaan ”*Sanomia kaikille – Suomen lehdistön historia*” (1998), johon myös tämän luvun sisältö pitkälti pohjautuu.

Poliittinen monilehtijärjestelmä syntyi 1800-luvun lopulla kielipolitiikan ympärille ja vahvistui myöhemmin Venäjään liittyvän politiikan ja etenkin luokkapolitiikan myötä vuoden 1905 suurlakon jälkeen. Suomen itsenäistymisen seurauksena syntyneet poliittiset kiistakysymykset ja poliittisen vallan siirtyminen kokonaan kotimaahan johtivat tilanteeseen, jossa äänestäjiin vaikuttaminen koettiin aiempaa tärkeämmäksi, ja puolueet halusivat äänenkannattajaverkostonsa kattavan koko maan. (Tommila & Salokangas 1998, 101–102)

Lehdistön poliittiset sidonnaisuudet jatkuivat voimakkaina 1930-luvulle asti. Tuosta eteenpäin mediat toisensa jälkeen alkoi irrottautua ”emäpuolueistaan”. Ensimmäisenä suuntaa näytti Helsingin Sanomat, joka erosi edistyspuolueesta 1930-luvun aikana. Tommilan ja Salokankaan (1998) mukaan suomalaisen lehdistön ”poliittisen rakenteen muutos” alkoi kuitenkin nimikkeiden määrässä laskettuna varsinaisesti vasta sotien jälkeen 1950–60-luvulla ja eteni kahdessa osassa. Ensin kuolivat puoluelehdet ja 1980-luvulta lähtien myös niin kutsutut ”ykköslehdet” eli maakuntalehdet julistautuivat toinen toisensa jälkeen sitoutumattomiksi. Kehityskulkuun vaikutti vahvasti markkinoiden muutos: maakuntiin alkoi kehittyä yksi muita suurempi sanomalehti, jonka levikki kattoi alueen kotitaloudet puoluekannasta riippumatta, eikä lehdellä näin ollen ollut varsinaista

tarvetta tai mahdollisuutta toimia voimakkaana aatteenkannattajana. Toisaalta myös television yleistymisen haastoi lehdistön roolia tiedonvälittäjänä ja viihteen tarjoajana. Monissa sanomalehdissä ryhdyttiin tarkkailemaan maailmaa aiempaa laajemmin ja houkuttelemaan lukijakuntaa monipuolisemmalla sisällöllä.

”Jos porvarillisen lehden lukija äänestää vasemmistoa ja häntä kiinnostivat työväenjärjestön riennot, hänelle oli kerrottava kiinnostuksen kohteita koskevia uutisia.”

(Tommila & Salokangas 1998, 274)

Muutoksen myötä myös lehtien toimituskunta muuttui ja yhä useammin toimittajilla oli lehden virallisesta linjasta poikkeava puoluekanta. Tämä näkyi myös lehden tekemisen tavoissa: journalismi alkoi muuttua aiempaa ammattimaisemmaksi ja puoluepolitiikan sijaan lehdissä alettiin ajaa ”yleisön asiaa”. Käytännössä tämä tarkoitti neutraalin tiedonvälityksen vahvistumista, eli ajatusta siitä, että yleisöllä on oikeus saada tietää, mitä maailmassa tapahtuu ja miten se vaikuttaa heidän elämäänsä. (emt, 277).

1980-luvulla medioiden suhteet puolueisiin olivat enää lähinnä näennäiset (emt, 304-305), mutta monet sanomalehdet kokivat silti tarpeelliseksi julistautua puoluepoliittisesti sitoutumattomiksi. Käytännössä sitoutumattomuus tarkoitti esimerkiksi puoluepoliittisesta lehdistötuesta luopumista. Tommilan ja Salokankaan (1998) mukaan 1960-luvun lopulta asti poliittisin perustein jaetun lehdistötuen alkuperäisenä tarkoituksena oli ollut ”säilyttää sanomalehdistön rakenteellinen moniarvoisuus ja sitä kautta varmistaa erilaisille mielipiteille jonkinlainen minimijulkisuus”. Tuilla oli elintärkeä merkitys etenkin pienemmille puoluelehdille, eli niin kutsutuille kakkoslehdille, jotka olivat jääneet alueen suurimman lehden kasvun jalkoihin. Tukeen 1990-luvun laman aikaan kohdistetut leikkaukset johtivatkin lopulta kakkoslehtien aseman kuihtumiseen (emt, 248). Suuremmat, alueelliset lehdet olivat jo luopuneet tuista oma-aloitteisesti sanomalehti Keski-suomalaisen esimerkin saattamana vuodesta 1986 lähtien.

Vaikka sanomalehdet irrottautuivat puolueista, täysin ”neutraalia” niiden tiedonvälitys ei Tommilan ja Salokankaan (1998) mukaan tästä huolimatta ollut. Esimerkiksi Keski-suomalaisen ja Ilkan päätoimittajat ilmoittivat, että heidän luotsaamiensa lehtien journalistinen linja ei sitoutumattomuudesta huolimatta muutu. Puoluepoliittisuus nähtiin siis lähinnä turhana ”luokitteluna”, jolle ei enää ollut tarvetta (emt, 307). Lukijoille sitoutumattomuus ei näkynyt juuri millään tavalla, sillä lehdet olivat harjoittaneet omaa politiikkaansa jo hyvän aikaa (emt, 305).

Suoran puoluepolitiikan katoamisen ja median ”ammattimaistumisen” myötä lehdissä alettiin tehdä aiempaa enemmän tutkivampaa journalismia, joka oli loistanut poissaolollaan 1950-luvulta 1980-luvulle, jolloin kriittiset jutut syntyivät lähinnä poliittisten näkökulmien myötä. Nyt tilaa oli myös muista lähtökohdista kumpuaville jutuille, joiden ote oli tulkinnallisempi ja sisälsi myös ”perustellun kannanoton mahdollisuuden”. (emt. 278). Väli-verroksen ja Kuneliuksen (2009) tutkimuksen mukaan esimerkiksi Helsingin Sanomien politiikan jutuissa tulkitsevuus lisääntyi 1960-luvulta vuoteen 2005 mennessä viisi prosenttiyksikköä. Määrällisesti kyse ei ole suuresta muutoksesta, mutta tulkitsevuuden lisääntyminen ilmeni esimerkiksi uusien juttutyyppeiden, kuten toimittajien

kirjoittamien kommenttien ja uutisanalyysien lisääntymisenä. (Väliverronen & Kunelius 2009; Reunanen & Koljonen 2014)

Kehityksessä näkyy journalismin riippumattomuuden laaja-alainen lisääntyminen. Toimituksissa ollaan irrallaan paitsi puoluepolitiikasta myös muista yhteiskunnallisista instituutioista. Toimittajien rooliksi on muovautunut entistä vahvemmin tietynlainen asema vallan vahtikoirina, joiden tehtävä on paljastaa vallanpitäjien ”salattuja tarkoituseriä” (Reunanen & Koljonen 2014). Samaan aikaan toimituksissa on myös alettu objektiivisuuden sijaan puhua luotettavuudesta, joka niin ikään vastaa ihanteeseen juttujen todenmukaisuudesta, mutta viittaa myös vahvemmin median yleisösuhteeseen (emt, 48; Lehto 2006, 354–358), josta on varsinkin 2000-luvulla muodostunut aiempaa kriittisempi osa journalismia (mm. Matikainen ym. 2020).

4.2 Digitalisaatio ja yhteiskunnan jakautuminen journalismin haasteina

Digitalisaatio, erityisesti internet, on muuttanut journalismia, sen sisältöjä ja tekemisen tapoja. Journalismia tehdään mediataloissa yhä enenevässä määrin ”mobiili edellä” (mm. Sixto-García ym. 2023; Matikainen ym. 2020). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sisällöt suunnitellaan ensisijaisesti älypuhelimien ruudulta kulutettaviksi. Sisältöjen pitää siis olla sellaisia, että yleisön on mahdollisimman helppoa päästä niihin käsiksi yhdellä hipaisulla ja ottaa niiden viesti haltuun mahdollisimman nopeasti. Medioiden täytyy olla valppaana reagoimaan ajankohtaisiin käänteisiin minuuteissa, ellei jopa sekunneissa ja välittää tieto yleisölle, joka puolestaan voi niin halutessaan välittömästi kommentoida näkemäänsä uutista tiedostusvälineen verkkosivuilla tai sovelluksessa, jakaa eteenpäin kontakteilleen sosiaalisessa mediassa tai tallentaa myöhemmin luettavaksi.

Kilpailu ihmisten ajankäytöstä on kovaa, eivätkä mediatalot enää kamppaile vain toistensa vaan myös sosiaalisen median ja suoratoistopalveluiden kanssa. Internet on myös lisännyt yleisön osallistumista journalismin tekemiseen. Toisaalta kyse on vahvistuneesta vuorovaikutuksesta toimittajien ja mediankuluttajien välillä.

Yleisön jäsenistä on tullut yhä enenevässä määrin myös itsenäisiä sisällöntuottajia. Kansalaisjournalismi ja muu sosiaalisen median käyttäjien luoma sisältö (*user-generated content*) on alkanut haastaa journalismin asemaa sen perinteisessä muodossa (mm. McNair 2013, 75; Bruns 2018, 35). McNairin mukaan voidaan puhua journalismin eksistentiaalisesta kriisistä: toimittajaprofession eettisine koodistoineen on ollut olemassa vain noin vuosisadan verran ja nyt sen olemassaolon merkitys on voimakkaasti kyseenalaistettu, kun uudet, journalistisiin sääntöihin sitoutumattomat sisällöntuottajat ovat vallanneet alaa ja yleisöjä. Hujasen (2014, 5) mukaan kansalaisjournalismi onkin osaltaan ”kyseenalaistanut objektiivisuuden ja riippumattomuuden ja haastanut journalistit jakamaan työtään ja valtaansa ihmisten kanssa dialogin kautta - - ja päästämällä journalismiin vaihtoehtoisia ääniä ja näkökulmia”.

Internet, erityisesti sosiaalinen media, on osaltaan myös demokratisoinut tiedonvälitystä. Nykyään kuka tahansa voi jakaa tietoa missä vain ja milloin vain. Globaalin verkon avulla viestillä voi myös tavoittaa lähes kenet vain, missä päin maailmaa tahansa. Samaan aikaan tiedonmäärä on lisääntynyt kiihtyvällä tahdilla, mikä on johtanut yhteiskunnan hajaantumiseen ja eriytymiseen. Ihmiset

hakeutuvat sellaisen tiedon pariin, mikä tukee heidän omaa ajatusmaailmaansa (mm. Reunanen 2022, 25). Puhutaan identiteettipolitiikan aikakaudesta, jossa yhä enemmän on väliä sillä, ”kuka kukin on” ja millaista elämäntapaa tai arvomaailmaa he edustavat. Tämä ilmiö puolestaan on johtanut yhteiskunnan polarisoitumiseen: ihmiset jakaantuvat ryhmiin ja ruokkivat tahoillaan vastakkainasettelua.

Suomessa luottamus mediaan on kansainvälisillä mittareilla tarkasteltuna edelleen melko vahvaa ja maa pitää vuodesta toiseen kärkipaikkaa Digital News Report -tutkimuksen vertailussa (Reunanen 2022, 26). Havaittavissa on kuitenkin Yhdysvalloista levinnyt ilmiö, jossa luottamus mediaan on kytköksissä puoluekantaan. Suomessa vähiten mediaan luottavat ”erittäin arvokonservatiiviset, maahanmuuttoon ja ilmastonmuutokseen skeptisesti suhtautuvat ja perussuomalaisen äänestäjät”. Vahvinta luottamusta suomalaismedia nauttii arvoliberaalien ja vihreiden keskuudessa. (Vihma ym. 2018, 119). Jotkut verkossa organisoituvat samanmielisten ryhmittymät pitävät valtamediaa ”ideologisena vastustajanaan”, jonka uutisoinnista he tekevät omia tarkoitusperiään tukevia tulkintojaan ja täten vahvistavat vastakkainasettelua (Reunanen 2022, 26).

Erityisesti kaupalliselle medialla tilanne on hankala. Juttuja pyritään yhä enemmän tekemään yleisöä kiinnostavista aiheista, joiden jäljille on päästy analytiikkaohjelmien avulla. Klikkausmäärät ja lukuajat kertovat, mikä kansalaisia milloinkin stimuloi. Tarkan analytiikan avulla mediat pyrkivät vahvistamaan taloudellisia asemiaan: levikin ja mainosmyynnin lasku pakottaa löytämään keinoja uusien, ennen kaikkea digitilaajien haalimiseksi (mm. Bruns 2018, 224). Medioiden on kuitenkin perustehtävänsä nimissä pystyttävä myös julkaisemaan tietoa, mikä ei välttämättä kerää suurta yleisöä, mutta jolla on merkitystä yhteiskunnan toiminnan kannalta. Ristipaine taloudellisten vaatimusten ja median ydintehtävän välillä on siis ilmeinen: kuinka tuottaa sisältöä, joka on yhtä aikaa kiinnostavaa ja relevanttia?

Median rooli on muuttunut tiedonvälittäjästä yhä enemmän maailman selittäjäksi. Kehitys kohti journalismin tulkitsevuutta alkoi 1990-luvulla, kun lehdistö irtaantui puoluepoliittista siteistään ja toimittajat saivat tilaa kirjoittaa laaja-alaisemmin yhteiskunnan epäkohdista (ks. luku 4.1). Nykyisellä informaatioähkyn aikakaudella toimittajilta odotetaan erityisesti asioiden selittämistä. Aiemmin toimittajien velvollisuus oli lähinnä kertoa, mitä milloinkin tapahtuu, mutta nyt kun tieto maailmantapahtumista leviää vauhdilla sosiaalisessa mediassa ja muilla internetin kanavilla, journalistien ammattitaitoa kaivataan ymmärryksen lisääjinä (mm. Reunanen & Koljonen 2014; Vehkoo 2011).

Tulkitsevuuden lisääntymisessä piilee kuitenkin omat riskinsä: Voiko toimittaja analysoida ympäröivän yhteiskunnan käännteitä säilyttämällä samalla objektiivisuutensa? Milloin kyse on relevantin näkökulman esiintuomisesta ja milloin ”vain” toimittajan omasta mielipiteestä? Mikä toimittajan asema yhteiskunnassa ylipäätään on tänä päivänä? Monet toimittajista osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun aktiivisesti myös vapaa-ajallaan sosiaalisen median kanavissa jakamalla näkemyksiään politiikan käännteistä ja muista teemoista. Mutta onko se toimittajan tehtävä? Missä ylipäätään menevät toimittajien osallistumisen rajat? Vai onko sellaisia olemassakaan? Tähän pyrin vastaamaan seuraavassa luvussa, jossa käsittelen toimittajaprofession muutosta someaikakaudella.

4.3 Toimittaja, influencerseri vai aktivisti? Profession muutos someaikakaudella

Journalismi professiona elää murroskautta. Toimittajat eivät ole enää portinvartijoita ja päiväjärjestyksen luojia, jotka päättävät mistä aiheista kahvipöytäkeskusteluissa milloinkin puhutaan. Perinteisten tiedotusvälineiden sijaan ihmiset jakavat ja hankkivat tietoa enemmän ja enemmän sosiaalisessa mediassa. Siellä kerrotaan henkilökohtaisia kuulumisia, mutta myös otetaan kantaa ja kannustetaan ihmisiä osallistumaan yhteiskunnan toimintaan. Aktivistit ovat saaneet mahdollisuuden levittää sanomaansa yhä laajemmille yleisöille ja herättää keskustelua heille tärkeistä aiheista. Monet kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana käynnistyneet laajat liikehdinnät, kuten Arabikeväänä tunnettu kansannousujen aalto Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän maissa vuonna 2011 ja seksuaaliseen häirintään ja sukupuolten tasa-arvoon keskittynyt #metoo-kampanja 2017 ovat saaneet alkunsa nimenomaan sosiaalisessa mediassa.

Myös niin kutsuttu perinteinen media käyttää sosiaalista mediaa. Ei vain tiedonjakamiseen vaan ennen kaikkea myös sen hankintaan (mm. Vainikka ym., 2013). Sosiaalisesta mediasta on tullut ”todellisuus”, jota toimittajat tarkkailevat ja toisintavat jutuissaan. Journalistit ovat myös itse omilla kasvoillaan läsnä somealustoilla, mikä on hämähäyttänyt toimittajuuden rajoja. (mm. Emt, Paaso 2021; Matikainen & Villi 2018; Juntunen 2017).

Toimittajien työ on ollut aina julkista ja heidän nimensä ovat olleet esillä bylineissä, mutta nyt journalismia tehdään aiempaa henkilövetoisemmin. Toimittajista on tullut yhteiskunnallisia vaikuttajia, joiden tekemisiä ja kommentteja seurataan tarkkaan. Toimittajat ovat aiemminkin osallistuneet yhteiskunnalliseen keskusteluun professionsa kautta: tarkkailleet demokratian toteutumista vallan vahtikoirina. Nykyään mediatilat kuitenkin kannustavat työntekijöitään olemaan aktiivisia sosiaalisessa mediassa ja rakentamaan ”henkilöbrändiään”. Toimittajien pitää olla valmiina analysoimaan ajankohtaisia tapahtumia omalla nimellään ja naamallaan ja täten rakentaa yleisösuhdetta. (mm. Bruns 2018; Paaso 2021).

Muutos on aiheuttanut myös ongelmia: voiko objektiivinen tiedonvälittäjä olla yhtä aikaa myös mielipidevaikuttaja? Miten paljon toimittaja voi ottaa kantaa muuttumatta aktivistiksi? Hartley ja Askanius (2021) ovat tutkineet objektiivisen journalismin ja toimittaja-aktivismin välistä häilyvää rajaa vuonna 2021 ilmestyneessä tutkimuksessaan ”*Activist-journalism and the Norm of Objectivity: Role Performance in the Reporting of the #MeToo Movement in Denmark and Sweden*”. Tutkimukseen haastatellut ruotsalais- ja tanskalaistoimittajat kokivat (maasta ja mediasta riippuen) olevansa jossain määrin ristiriidassa pyrkiessään yhtä aikaa sekä objektiivisuuteen että aktiivisen, ratkaisukeskeisen journalismin tekemiseen.

Nimenomaan #metoo-kampanjan kohdalla monet toimittajat kokivat, että he olivat ristitulella journalismin eettisten toimintaperiaatteiden ja tietynlaisen oikeudellisuuden tunteen kanssa. Paine antaa tilaa tälle massiiviselle, valtarakenteita horjuttavalle liikkeelle oli valtava juuri sosiaalisessa mediassa, mistä liike oli saanut alkunsa. Jälkikäteen tarkasteltuna osa haastatelluista toimittajista koki, että uutisointi oli mennyt liiaksikin liikkeen ehdoilla. Toisaalta taas osan mielestä liiallisen tasapuolisuuden tavoittelun takia uutisoinnissa korostuivat liikaa miesten näkökulmat ja media syyllistyi ”*whataboutismiin*” eli ongelman juurisyihin perehtymisen sijaan lähti hakemaan juttuihin

vastakkaista näkökulmaa, mikä #metoon tapauksessa tarkoitti miehiä ja heidän kollektiivista kokemukstaan.

Toimittajien keskenään ristiriitaiset kokemukset uutisoinnin ”onnistumisesta” kertovat paljon journalismin tämänhetkisestä tilanteesta. Sosiaalinen media on toimittajille tärkeä työkenttä, mutta sen hyödyntämisen ja siellä toimimisen pelisäännöt vaikuttavat olevan osittain epäselviä, varsinkin yleisölle. Lähtökohtaisesti toimittajat toimivat sosiaalisessa mediassa täysin samojen journalismin eettisten periaatteiden mukaan kuin muulloinkin, mutta somen käyttäjille tämän ymmärtäminen voi olla hankalaa. Koponen ym. (2022, 190) huomauttavatkin, kuinka esimerkiksi juuri #metoo-kampanjasta uutisointi näyttäytyi joillekin aktivisteille ”vihamielisenä”.

”Kun journalismi suhtautuu vaikkapa #metoo-aktivistin lausuntoihin epäillen, journalismin voidaan kokea asettuvan #metoo-liikettä vastaan. Näin on, vaikka journalisti epäillessään vain toteuttaa journalistista metodologiaa.”

(Koponen ym. 2022, 190)

Tämä onkin yksi journalismin haasteista. Vainikka ym. käsittelivät teemaa jo vuonna 2013 ilmestyneessä raportissaan. Sen mukaan toimittajat voisivat hyödyntää sosiaalista mediaa ”median toimintatapojen valvontaan ja tarkkailuun”. Tämä voisi kirjoittajien mukaan tarkoittaa joko professori William Duttonin ehdotusta verkon julistamiseksi viidenneksi valtiomahdiksi tai sitä, että toimittajat hyödyntävät internetiä ja sosiaalisen median kanavia ”journalismin pelisääntöjen laatimiseen ja niistä keskusteluun” (Vainikka ym. 2013, 103).

Kymmenessä vuodessa keskustelu on edennyt pidemmälle, ja sosiaalisesta mediasta on ylipäättään on tullut yhä kiinteämpi osa journalistista työkuultuuria. Tästä huolimatta ongelmia esiintyy, ja journalismin ja sosiaalisen median välinen suhde on muuttunut ehkä jopa monimutkaisemmaksi (mm. Pullinen 2020; Paaso 2021).

5 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

Tässä luvussa kerron tutkimuksessa käyttämästäni aineistosta ja tutkimusmenetelmistä, joita olen hyödyntänyt tulosten saavuttamiseksi. Ensisijainen tutkimusaineistoni koostuu puolistrukturoiduista ryhmämuotoisista teemahaastatteluista, joiden sisältöä olen analysoinut laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

5.1 Puolistrukturoidut teemahaastattelut tutkimusaineistona

Käyttämäni tutkimusaineisto on kahdeksan puolistrukturoitua ryhmämuotoista teemahaastattelua. Haastatteluihin osallistui yhteensä 33 suomalaista journalistisen työn tekijää. Tähän ammattiryhmään katsottiin kuuluvaksi kaikki sellaiset henkilöt, jotka työskentelivät faktapohjaista informaatiota ja ajankohtaisia aiheita käsittelevissä mediataloissa, julkaisuissa tai muissa vastaavissa. Työsuhteen tyypillä, ammattinimikkeellä tai muilla vastaavilla seikoilla, kuten journalismista saatavien tulojen määrällä tai niiden osuudella haastateltavan ansioista ei ollut väliä. Määritelmä oli siis täysin sama kuin Worlds of Journalism Study -tutkimuskyselyn vastaajien kohdalla. Koska kyseessä oli ryhmämuotoinen haastattelu, osallistujia etsittiin tietty määrä tiettyä ryhmää varten, jotta haastatteluaineistoista tulisi mahdollisimman edustava. Haastatteluryhmät määrittyivät WJS-tutkimuskyselyn tulosten mukaan seuraavasti:

- 1) Alle 35-vuotiaat
- 2) Yli 50-vuotiaat
- 3) Naiset
- 4) Miehet
- 5) Paikallistoimittajat
- 6) Freelance-toimittajat (x 2)
- 7) Yleisradion toimittajat

WJS-kyselyn tuloksissa kyseisten ryhmien välille muodostui joissain kysymyksissä merkittäviä eroavaisuuksia, ja haastatteluilla pyrittiin pureutumaan syvemmin näihin eroavaisuuksiin ja löytämään mahdollisia selittäviä tekijöitä. Erilaisten kokoonpanojen avulla pyrittiin myös siihen, että haastateltavat edustaisivat suomalaisia journalistisen työn tekijöitä mahdollisimman laaja-alaisesti, ja haastattelujen tuloksista olisi täten mahdollista tehdä jossain määrin myös yleistävämpiä tulkintoja suomalaistoimittajien ajatuksista.

Freelance-toimittajista koostuvia haastatteluryhmiä toteutettiin kaksi, sillä varsin iso osa suomalaistoimittajista työskentelee vapaina toimittajina. Lisäksi freelancereiden joukossa on hyvin erilaisissa rooleissa ja osaamisalueilla työskenteleviä journalistisen työn tekijöitä. Kahden eri haastatteluryhmän avulla on pyritty varmistamaan, että tämä varsin heterogeeninen joukko tulee edustetuksi mahdollisimman autenttisenä.

Jokaiseen haastattelutilanteeseen osallistui 3-5 toimittajaa ja haastattelut toteutettiin videoyhteydellä Zoom- ja Teams-sovelluksissa marraskuun 2022 ja tammikuun 2023 välisenä aikana. Tein haastattelut yhdessä Worlds of Journalism Study -hankkeen tutkijoiden Jari Väliiverrosen ja Reeta

Pöytäkirjan kanssa. Niin sanottuna päähaastattelijana toimin viidessä haastattelussa. Vastuullani oli haastattelukysymysten esittäminen ja haastattelujen yleisestä sujuvuudesta, kuten aikataulutamisesta, huolehtiminen.

Haastattelujen tukena on käytetty etukäteen valmisteltua kysymyspatteristoa (ks. liite 1), jonka mukaan olen edennyt jokaisessa haastattelutilanteessa. Vaikka kysymykset ovat olleet lähtökohtaisesti jokaiselle samat, kaikkia kysymyksiä ei välttämättä ole esitetty kysymyspatteriston mukaisessa järjestyksessä. Kaikkia kysymyksiä ei myöskään ole esitetty kaikille haastateltaville. Joissain tapauksissa haastateltavat ovat esimerkiksi itse nostaneet aiemmassa puheenvuorossaan esiin asioita, joita olen ollut aikeissa kysyä tai aihe on jollain muulla tavalla tullut käsitellyksi. Puolistrukturoitu teemahaastattelu ei siis ole, Eskolan ja Suorannan (1998) määritelmän mukaisesti, sitonut myöskään haastateltavia tiettyihin vastausvaihtoehtoihin, vaan he ovat saaneet vastata kysymyksiin vapaasti omin sanoin. Kuten Hirsjärvi ja Hurme (2000, 47) kirjoittavat, puolistrukturoidulle menetelmälle on ”ominaista, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia”.

Haastattelut keskittyivät kolmeen eri teemaan WJS-tutkimuskyselyn ja siinä ilmi tulleiden seikkojen perusteella: 1) Journalistisen työn tekijöiden rooli- ja tietokäsitykset 2) Ammatin varjopuolet 3) Journalistisen työn tekijöiden vapaus ja autonomia sekä työhön liittyvät vaikuttimet. Teemat oli kerrottu etukäteen myös haastateltaville. Lisäksi heille oli lähetetty WJS-kyselytutkimuksen tuloksista koostettu raportti, josta kävivät ilmi tutkimuksen päätulokset. Haastateltavia ei velvoitettu tutustumaan aineistoon, mutta ainakin osa haastateltavista oli perehtynyt siihen etukäteen ja käytti sitä myös omien vastaustensa tukena.

Jokaista haastattelun teemaa kohden oli 4-5 pääkysymystä, joiden lisäksi kysymyspatteristossa oli muutamia lisäkysymyksiä, joita käytettiin tarvittaessa tarkentavina tai täydentävinä kysymyksinä. Teemahaastatteluissa oleellisinta on kuitenkin se, että haastattelut etenevät tiettyjen teemojen mukaisesti, eikä niinkään kysymyskeskeisesti (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48). Liitteenä olevaan haastattelurunkoon on merkitty keltaisella värillä kysymykset, jotka pyrimme kysymään kaikissa haastatteluissa. Loput kysymykset toimivat ikään kuin täydentävinä lisäkysymyksinä. Lähtökohtaisesti lisäkysymysten esittämiselle ei juuri jäänyt aikaa.

Haastattelujen kesto vaihteli puolestatoista tunnista vajaan kahteen tuntiin. Lähtökohtainen tarkoitus oli, että haastattelut kestäisivät enimmillään puolitoista tuntia, mutta toisinaan haastatteluja jatkettiin haastateltavien suostumuksella, jotta kaikki teemat ehdittiin varmasti käsitellä. Kaikki haastattelut taltioitiin niiden yksityiskohtaisemman analysoinnin mahdollistamiseksi.

Koska haastattelut olivat osa WJS-hanketta, keskustelua käytiin laaja-alaisesti monista eri osa-alueista, jotka nousivat esiin hankkeen tutkimuskyselyssä. Haastattelukysymykset siis pohjautuivat suoraan kyselyn tuloksiin. Kuten yllä on mainittu, yksi haastattelujen osa-alue käsitteli kuitenkin suoraan toimittajien tietokäsitystä ja sen myötä myös objektiivisuutta. Pelkkää objektiivisuutta käsitteleviä kysymyksiä oli yhteensä neljä (ks. liite 1), mutta ne olivat luonteeltaan laajoja ja antoivat haastateltaville mahdollisuuden analyttisemmille vastauksille. Näin ollen kysymysten jokseenkin niukka määrä ei tarkoittanut, etteikö keskustelua objektiivisuudesta olisi käyty laaja-alaisesti.

Kysymysten pienempi määrä mahdollisti myös sen, että aihetta ehdittiin varmasti käsitellä kunnolla ja kaikilla haastateltavilla oli aikaa ja mahdollisuus jakaa oma näkemyksensä.

Ryhmähaastatteluissa riskinä voi usein olla, että kaikki haastateltavat eivät pääse ääneen yhtä paljon nimenomaan ajanpuutteen vuoksi. Ryhmän yleinen dynamiikka voi myös vaikuttaa siihen, kuinka paljon kukin haastateltava saa tai haluaa ottaa puheaikaa. Haastattelijana velvollisuutenani olikin pitää huolta siitä, että haastattelutilanne oli mahdollisimman tasa-arvoinen. Haastatteluista ei kuitenkaan haluttu tehdä liian tiukkoja ”kuulustelutilanteita” vaan tarkoituksena oli pikemminkin luoda vapaamuotoisempaan keskusteluun kannustava ilmapiiri. Näin ollen esimerkiksi vastausvuoroja ei jaettu eikä haastateltavien tarvinnut pyytää puheenvuoroa, vaan jokainen sai puhua silloin kun siltä tuntui.

Keskusteluissa noudatettiin hyviä keskustelutapoja, eikä esimerkiksi toisten keskeyttämistä tai päälle puhumista juurikaan tapahtunut. Minun ja muiden haastattelijoiden tehtävänä oli pitää huolta siitä, että keskustelu pysyy ennalta määriteltyjen teemojen puitteissa ja että aikaa on riittävästi kaikkien osa-alueiden käsittelyyn. Tarvittaessa tiedustelin vähemmän äänessä olleilta haastateltavilta heidän mielipiteitään tai yleistä haluaan vastata kyseiseen kysymykseen. Lähtökohtaisesti kaikki haastateltavat olivat kuitenkin oma-aloitteisia ja aktiivisia, eikä varsinaista tarvetta erilliselle kannustukselle ollut.

5.2 Laadullisella sisällönanalyysillä tuloksia kohti

Tutkimushaastattelujen sisältö on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Kyseessä on hyvin yleinen laadullisissa tutkimuksissa hyödynnetty menetelmä, jonka tarkoituksena on luoda tutkittavasta aiheesta tai ilmiöstä mahdollisimman tiivis ja selkeä sanallinen kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2006). Haastattelusisällön analyysiä varten haastatteluista taltioidut ääninauhat on litteroitu eli purettu kirjoitettuun muotoon. Samassa yhteydessä haastateltavien nimet ja muut tunnistettavat tekijät, kuten haastattelun aikana mainittu työ- tai opiskelupaikka on poistettu haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi.

Analyysi toteutettiin ensisijaisesti teemoittelun avulla eli aineistosta nostettiin esiin siinä toistuvasti esiintyviä teemoja. Teemoittelua tuki se, että haastatteluaineisto jäsenyi ”valmiiksi” tiettyihin pääteemoihin haastatteluissa käytetyn kysymyspatteriston avulla (Liite 1). Näiden pääteemojen lisäksi aineistosta oli löydettävissä myös muita alateemoja. Aineiston teemoittelemiseksi koodasin sen ensin kauttaaltaan analyysiyksiköiksi, joista muodostin viralliset teemat. Analyysiyksiköt tarkoittavat tässä yhteydessä haastateltavien ilmaisemia yksittäisiä lauseita, sanoja tai ajatuskokonaisuuksia. Analyysi on abduktiivinen, eli aineistoa on lähestytty sekä aineistolähtöisesti (induktiivinen) että olemassa olevan teorian ohjaamana (deduktiivinen). Näiden kahden analyysimenetelmän suurin ero on siinä, että puhtaasti aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta, kun taas teoriaohjaavassa analyysissä teorit tuodaan esiin ilmiöstä ennestään tiedettyinä seikkoina (Tuomi & Sarajärvi 2006, 116).

Haastatteluaineiston analyysin ja siitä tehtävien johtopäätösten tukena olen hyödyntänyt *Worlds of Journalism Study* -tutkimushankkeessa toteutetun kyselytutkimuksen tulosraporttia (Väliaverronon

ym. 2023). Raportin määrällinen aineisto on kerätty toukokuun 2021 ja maaliskuun 2022 välisenä aikana verkossa toteutetun kyselyn avulla. Kysely oli suunnattu kaikille suomalaisille, jotka kokivat tekevänsä journalistista työtä, ja siihen vastasi yhteensä 453 suomalaista journalistisen työn tekijää. Vastaajista 422 täytti kyselyn suomeksi ja 31 ruotsiksi. Olen itse tutkimusavustajan ominaisuudessa osallistunut sekä kyselyn vastaajajoukon rekrytoimiseen että tulosraportin koostamiseen.

Tässä tutkielmassa tulosraportti on toiminut ensisijaisesti peilailevana aineistona. Tarkoituksena on ollut löytää sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia haastatteluaineiston ja kyselytutkimuksen tulosten välillä. Haastatteluissa kyselytutkimuksen alustavia tuloksia on hyödynnetty paitsi haastatteluteemojen ja -kysymysten luomisen tukena, myös keskustelun herättäjinä ja tausta-aineistona, johon haastateltavat saivat halutessaan tutustua ennen haastattelua.

6 TULOKSET

Tässä luvussa avaan ryhmähaastattelujen ja niiden pohjalta tekemäni analyysin keskeisimmät tulokset. Olen jakanut tulokset kolmeen alalukuun, joissa vastaan tutkimuskysymyksiini:

- 1) millainen on toimittajien käsitys objektiivisuudesta journalismin ydinarvona?
- 2) miten objektiivisuus näkyy toimittajien työssä?
- 3) onko toimittajien ajattelussa objektiivisuuteen liittyen tapahtunut muutoksia?

Olen koodannut haastattelumateriaalista kaikki objektiivisuuteen viittaavat kohdat, en ainoastaan vastauksia, jotka toimittajat antoivat objektiivisuudesta kysyttäessä. Objektiivisuus-teema oli esillä pitkin haastattelua, usein toimittajien itsensä mainitsemana.

Tietokäsitys-koodin alle kertyi yhteensä 168 analyysiyksikköä, joista 133 käsitteli suoraan objektiivisuutta. Loput 58 nimesin koodilla ”läpinäkyvyys”. Vaikka läpinäkyvyyden voi jossain määrin rinnastaa liittyvän suoraan objektiivisuuteen on siitä tehty oma koodinsa, sillä kaikissa yhteyksissä pyrkimys objektiivisuuteen ei ollut yhteydessä läpinäkyvyyden vaatimukseen. Läpinäkyvyyttä on päinvastoin joissain yhteyksissä pidetty objektiivisuuden ”korvaajana” (mm. Weinberger 2009). Myös tässä tutkimuksessa toimittajien pyrkimys avoimuuteen puhtaan objektiivisuuden sijasta oli vahvasti läsnä, kuten alla olevista tuloksista käy hyvin ilmi. Toisinaan toimittajat käyttivät sanaa avoimuus, toisinaan läpinäkyvyys, ja tässä tutkimuksessa sanoja käytetäänkin pitkälti toistensa synonyymeinä. Välillä termit ovat myös toisiaan täydentäviä, sillä joissain tilanteissa haastateltavat ovat esimerkiksi käyttäneet avoimuutta kuvaamaan omaa suhtautumistaan asioihin.

Objektiivisuus-koodit teemoittelin vielä erikseen kolmen tutkimuskysymyksen mukaan. Kaikki koodatut vastaukset olivat luonteeltaan sellaisia, että ne mahtuivat hyvin näiden tutkimusteemojen alle, eikä tarvetta muiden teemojen luomiseen ollut. Tätä selittää haastattelukysymystenasettelu sekä se, että teemat ovat itsessään melko avoimia ja jättävät tilaa myös monipolvisemmille vastauksille. Paikoin vastauksissa limittyivät kaikki tutkimuskysymysten teemat. Tällaisissa tilanteissa olen teemoitellut vastauksen sen teeman alle, jota se käsittelee kaikkein eniten.

Ensimmäinen teema käsittelee objektiivisuuden käsitteen määrittelyä ja toimittajien suhtautumista siihen journalismin ydinarvona. Toiseen teemaryhmään olen nostanut koodaukset, joissa toimittajat kertovat objektiivisuuden roolista heidän käytännön työssään ja siitä, miten objektiivisuus ylipäättään näkyy heidän päivittäisessä toiminnassaan journalistisen työn tekijöinä. Kolmas teema käsittelee muutoksia toimittajien ajattelussa objektiivisuuteen liittyen.

Haastateltavasta riippuen muutokset ajattelussa saattoivat tarkoittaa joko lyhyen tai pitkän aikavälin muutoksia. On selvää, että pidemmän uran tehneiden toimittajien keskuudessa oli helpompi havaita selkeämpiä muutoksia, kun heidän oma tarkasteluvälinsä oli huomattavasti uransa alkuvaiheessa olevia toimittajia pidempi. Tämä ei kuitenkaan suoraan tarkoita, etteikö myös nuorempien toimittajien objektiivisuusajattelussa olisi havaittavissa muutoksia. Iän tai uran pituuden lisäksi toimittajien tulkintoihin vaikuttavat tulosten perusteella myös muutokset ympäröivässä

yhteiskunnassa. Erityisesti digitalisaatio, sosiaalisen median kasvu ja yhteiskuntaa horjuttavat kriisit nousivat esiin, kun toimittajat pohtivat suhtautumistaan objektiivisuuteen.

Haastattelut pohjautuvat kahdeksaan ryhmähaastatteluun (ks. luku 5). Tuloksissa on olen nostanut esiin, mikäli ryhmien välillä on havaittavissa merkittäviä eroja. Lähtökohtaisesti ryhmäkohtaisia eroavaisuuksia oli kuitenkin melko vähän. Merkittävimmät eroavaisuudet näkyvät ikäryhmien välillä, mitä selittänee tutkimuskysymyksen keskittyminen muutokseen toimittajien käsityksissä. Toisaalta kyse on myös muutoksista journalismissa ja sen tekemisessä. Alle 35-vuotiaat toimittajat ovat aloittaneet uransa hyvin erilaisessa toimintaympäristössä kuin yli 50-vuotiaat, parhaimmillaan jo 30-vuotisen uran journalismin parissa tehneet toimittajat.

Näitä teemoja ja niiden pohjalta tehdyn syvällisemmän analyysin tulokset jaan seuraavissa alaluvuissa, jotka olen otsikoinut vastaamaan myös tutkimuskysymyksiini. Analyysini tukena käytän haastatteluista poimimiani sitaatteja. Niiden avulla myös toimittajien oma ääni pääsee esiin, minkä koen olevan erityisen tärkeää juuri tässä tutkimuksessa, joka käsittelee nimenomaan toimittajien itseymmärrystä. Sitaatteja on tarvittaessa lyhennetty tai muokattu niiden luettavuuden parantamiseksi. Muokkaukset koskevat siis lähinnä puhekielisiä täytesanoja tai sitaattien ymmärtämistä haittaavaa toistoa.

6.1 Ihanteena objektiivisuus, käytänteenä tasapuolisuus

Objektiivisuus ymmärretään eri yhteyksissä eri tavoin ja kuten jo aiemmin mainitsin, määritelmiä lienee yhtä paljon kuin määrittelijöitäkin. Haastattelut kuitenkin osoittavat, että suomalaistoimittajilla vaikuttaa olevan melko yhtenäinen ymmärrys siitä, mitä objektiivisuus heille tarkoittaa. Haastatteluissa korostui erityisesti ajatus siitä, että journalismissa objektiivisuus on ensisijaisesti ohjenuora, joka vaikuttaa siihen, miten työtä tehdään. Kukaan haastateltavista ei sanonut uskovansa, että täydellisen objektiivisuuden eli jonkinlaisen *perimmäisen totuuden* saavuttaminen olisi mahdollista. Osalle objektiivisuus on vain myytti, jota ei ole olemassakaan. Tästä huolimatta objektiivisuutta pidetään ideaalina, johon toimittajana on hyvä pyrkiä.

”[J]okainen, jolla on esimerkiksi opintoja journalistiikasta tai viestinnästä takana, on tavallaan hyvin perillä siitä käsitteellisestä mahdottomuudesta, jonka äärellä aina ollaan kun yritetään todellisuutta kuvata. Siinä on aina se ristiriita, että täysin arvoista ja tulkintoista vapaata objektiivista todellisuutta ei ole olemassakaan, mutta tällainen pyrkimys siihen omassa työssä [on]. Kyllä mä näen, että myös arkipäiväisissä tilanteissa [objektiivisuus] on se, jonka pohjalta niitä journalistisia ratkaisuja päivittäin tehdään.”

(36–50-vuotias miespuolinen toimittaja, Yle)

Vaikka haastatteluissa sanaa objektiivisuus käytettiin paljon, monet haastateltavista kokivat ”hylänneensä” tai ”haudanneensa” objektiivisuuden käsitteen jo uransa alkuvaiheessa. Tämä korostui etenkin vanhempien toimittajien kohdalla. Objektiivisuuden sijasta toimittajat ovatkin alkaneet käyttää muita termejä, kuten avoimuus, tasapuolisuus ja puolueettomuus. Yksi haastateltavista koki, että objektiivisuuden käsite itsessään ei ole oleellinen, vaan enemmänkin käytänteet, joiden pohjalta

journalismia tehdään. Silti objektiivisuus vaikuttaa vahvana tausta-ajatuksena, vaikka siitä ei suoranaisesti puhuttaisikaan.

”[A]voimuus on ehkä mun mielestä parempi sana kuvaamaan sitä. Objektiivisuus jollain tavalla tieteenki, tai se pyrkimys objektiivisuuteen, ehkä määrittää enemmän niitä työtapoja, mitä käyttää. Niistä ei tokikaan ole valmis luopumaan, eikä juurikaan esimerkiksi siitä faktantarkistuksesta. Mutta olenko valmis luopumaan objektiivisuudesta? No, en mä tiedä, onko tuo relevantti kysymys, koska jollain tavalla koen luopuneeni siitä jo. En ajattelekaan, että voisin päästä siihen objektiivisuuteen.”

(36-50-vuotias miespuolinen freelance-toimittaja)

”[M]eidän toimitusyhteisössä se objektiivisuus on haudattu. Se voi olla ideaali tai tavote, mutta sitä sanaa ei juuri käytetä, et yritetään ennemminki olla tasapuolisia. Me yritetään erotella oma mielipide sinne kommenttipuolelle, ja kyllä toimituksen sisällä ainakin aika paljon huutia tulee, jos rupee näkymään se oma kanta siihen aiheeseen.”

(Yli 50-vuotias naispuolinen toimittaja, maakunnallinen media)

Objektiivisuus määrittänyt toimittajien puheissa ensisijaisesti pyrkimyksenä mahdollisimman totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen kuitenkin ymmärtäen, että lopputuloksessa näkyy väistämättä heidän oma tiedollinen positionsa. Toisaalta toimittajat kokevat myös, että heidän velvollisuutensa on jollain tasolla analysoida ja selittää yleisölle, mitä maailmassa tapahtuu eikä vain toistaa haltuunsa saamaa tietoa. Perinteiseen mekanistiseen objektiivisuuskäsitykseen, jonka mukaan journalismi voi tai sen täytyy välittää tietoa todellisuudesta ilman toimittajan omaa tulkintaa, haastateltavat suhtautuvat siis melko kriittisesti. Yhden haastateltavan mukaan mekanistiseen objektiivisuuskäsitykseen olisi ”helppo nojautua”, koska sen myötä toimittajien velvollisuus tiedonvälittäjinä toteutuisi. Toisaalta samaan aikaan haastateltava kokee, että ammattiin liittyy myös vaatimus pelkkää tiedonvälitystä syvällisemmästä raportoinnista, mikä ei puolestaan mekaanisen objektiivisuuskäsityksen puitteissa toteutuisi.

Toimittajan työssä joutuu jatkuvasti tekemään valintoja muun muassa aiheiden, näkökulmien ja haastateltavien suhteen. Koska valinnat tekee aina ihminen, haastateltavien mukaan on selvää, että omat kokemukset, arvomaailma ja muut seikat vaikuttavat väistämättä myös lopputulokseen. Tästä syystä ”puhdasta objektiivisuutta” ei myöskään ole mahdollista tavoittaa.

[J]os aatellaan journalistista juttua jonku tason kertomuksena, niin siin on aina väistämättä semmonen kaksoisrakenne, että kun jostakin kertoo, niin kertoo samalla jotain itsestään. Toimittaja ui jollakin tavalla sinne juttuun, tavalla tai toisella, omalla tietämyksellään, kiinnostuksellaan, rajauksillaan ja tällasilla. Mutta semmonen objektiivisuus, mä oon tosi kauan sitten valmistunu [korkeakoulusta], niin kyllä se mun mielestä oli jo silloin sellanen, et eihän sellasta voi olla olemassa, vaan on rinnakkaisia totuuksia ja niistä muodostuu jonkinlainen kuva ja käsitys.”

(Yli 50-vuotias naispuolinen freelance-toimittaja)

Haastattelujen perusteella toimittajat kokevat työnsä olevan ensisijaisesti totuudenmukaisen tiedon, ei mielipiteiden välittämistä, mikä vastaa hyvin vahvasti perinteistä käsitystä journalismin roolista. Toimittajan on siis pidättäytyttävä työssään omasta arvomaailmastaan ja mieltymyksistään mahdollisimman hyvin, vaikka ne väistämättä jollain tasolla vaikuttavatkin taustalla. Poikkeuksen tekee kuitenkin niin sanottu ”journalismin asian” ajaminen.

Käytännössä tämä tarkoittaa haastateltavien mukaan esimerkiksi demokratian ja ihmisoikeuksien edistämistä. Monien haastateltavien mukaan nämä arvot ovat ikään kuin sisäänrakennettu osa journalismia, ja olisi suorastaan kummallista, jos toimittajat eivät työllään ajaisi niitä. Haastateltavat muistuttivatkin, että myös monilla medioilla on omat periaatelinjansa, joista käy ilmi arvot, joihin mediat ovat sitoutuneet tai joita ne pyrkivät uutisoinnillaan edistämään. Esimerkiksi Suomen toiseksi suurimman seitsemäpäiväisen sanomalehden Aamulehden journalistisissa periaatteissa (2021) ilmoitetaan lehden puolustavan sananvapautta, demokratiaa, ihmisoikeuksia ja avointa yhteiskuntaa sekä yksilön oikeutta ”ihmisarvoiseen ja täysipainoiseen elämään”. Lisäksi lehti kertoo aktivoivansa lukijoitaan ottamaan kantaa ja osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

”Mä mietin sitä, et mitkä ne journalismin arvot on. Onhan jokaisella lehdelläkin arvot, siis tämmösillä tyyliin Hesari ja Aamulehti ja tän tyyllisillä, että ois se nyt aika outoo, että jos ei ajettais jotain. (- -) Kun tulee vaalit, niin onhan se nyt oikeesti demokratian kannalt tosi huono, et jengi ei äänestä. En mä nää siinä mitään huonoo, jos jutussa on jotenki sisäänrakennettu se, et miks kannattaa äänestää.”

(36-50-vuotias naispuolinen freelance-toimittaja)

6.2 Objektiivisuus päivittäisessä työssä: vaikea taistelu disinformaatiota ja kiirettä vastaan

”[K]oen että, se semmonen objektiivisuuteen pyrkiminen, tai ehkä ite puhun tasapuolisuudesta, vähän silleen: reilua kohtelua kaikille, on mun mielestä semmonen hyvä ajatus. Kohdellaan reilusti yleisöä, kerrotaan heille asiat niin kun ne on ja yritetään selvittää mahdollisimman pitkälle faktat, että siel ei oo virheitä ja ei tuoda juttuihin semmosia, toisaalta-toisaalta pyörittelyjä vaan pyritään selvittämään et miten oikeesti se asia on menny (- -).”

(36-50-vuotias miespuolinen keskijohtoon kuuluva toimittaja, Yle)

Vaikka objektiivisuuden käsite itsessään vaikuttaa jossain määrin loistavan toimituksissa poissaolollaan, aiemmassa luvussa mainittu pyrkimys puolueettomuuteen, avoimuuteen, läpinäkyvyyteen ja tasapuolisuuteen ohjaa toimittajien työtä hyvin vahvasti. Haastatteluista piirtyy kuva, että nämä pyrkimykset ovat jopa korostuneet heidän työssään viime vuosina. Yksi vahvasti vaikuttava tekijä on yleisen tietoympäristön muutos: informaatiota on tarjolla aiempaa enemmän ja

toimittajan tehtävänä on löytää tietotulvan keskeltä se kaikkein olennaisin. Erityisesti disinformaation lisääntyminen on muokannut toimittajien työnkuvaa enemmän tiedonvälittäjästä tiedontarkastajaksi.

Samaan aikaan mediataloja piinaa digitalisaation, mainosmarkkinan muutoksen ja levikin laskun aiheuttama resurssipula. Toimittajat kokevat, että heillä ei ole enää aikaa tehdä työtään niin hyvin kuin ennen. Tämä puolestaan on johtanut niin kutsuttuihin ”helppoihin ratkaisuihin” arjessa. Osa toimittajista välttelee tietoisesti hankalia aiheita, koska niiden huolelliseen tekemiseen ei ole riittävästi aikaa. Toisaalta jotkut ovat myös huolissaan mahdollisesta palaute- ja kommenttitulvasta, minkä juttu voisi aiheuttaa sosiaalisessa mediassa.

”[N]yt tuntuu niin kuin lähes kaikki mielipiteet olevan vääriä, koska se vastarinta on suunnasta ja toisesta niin kun tosi suurta. Jos vaikka (--) käsittelee identiteettipolitiikkaan liittyviä asioita, esimerkiksi etnisyyttä, seksuaalisuutta sukupuolta, jotain tällasta, niin kyllä siinä tavallaan on hankalaa, koska ei ehkä ole moneenkaan näihin asioihin liittyvää sellaista absoluuttista tietoa vaan on aika sellanen vahva oikeudellisuuden tunne, niin siinä on kyllä aika ristitulesa varmasti monesti.”

(Alle 35-vuotias miespuolinen toimittaja, valtakunnallinen media)

Yllä mainitussa sitaatissa haastateltava mainitsee identiteettipolitiikkaan vahvasti linkittyvät aiheet sellaisiksi, joiden parissa työskentely tuntuu erityisen problemaattiselta. Kuten haastateltava mainitsee, juttujen tekeminen pohjautuu ”vahvaan oikeudellisuuden tunteeseen”, eikä niinkään ”absoluuttiseen tietoon”, mikä puolestaan voi aiheuttaa yleisössä voimakkaita vastareaktioita. Osa haastateltavista myönsi toisinaan suoraan välttelevänsä juuri tällaisia polarisoivia aiheita, mikä puolestaan herättää huolen itesesensuurista ja journalismin uskottavuudesta.

Toimittajat joutuvat tekemään yhä enemmän töitä myös esihenkilön määräämistä aiheista. Uuteen juttuhankkeeseen voi joutua hyppäämään hyvinkin lyhyellä varoitusajalla eikä aikaa taustoitukseen tekemiseen ole riittävästi. Monet toimittajat kokevat, että juttujen käsittelytavasta tai näkökulmasta ei myöskään keskustella tarpeeksi. Sellaiselle koetaan kuitenkin olevan suuri tarve. Ei riitä, että objektiivisuuden ihanne on olemassa, jos sen tavoittamiseksi ei olla valmiita näkemään vaivaa. Erityisesti kiireen tuntu ja näkökulmien pohtimisen puute näkyy nopeuteen perustuvaa uutistyötä tekevien niin kutsuttujen deskitoimittajien kohdalla. Haastateltavista deskityötä tekivät erityisesti uransa alkupuolella olevat alle 35-vuotiaat toimittajat. Kuten alla olevasta lainauksesta käy ilmi, toimituksissa saatetaan usein olettaa, että objektiivisuus on toimittajien ”selkäytimestä”, eli automaattinen osa juttua kuin juttua, eikä sen tavoittamiseen tarvitse käyttää aikaa.

”Pitäis olla oman kokemuksen mukaan enemmän tilaa siinä työprosessissa ja enemmän aikaa miettiä tota tosi perustavanlaatuista asiaa. Että ei oletettais, että se tulis saman tien jotenkin selkäytimestä, että nyt tehdään mahdollisimman objektiivisesti tätä ja tätä juttua ja tätä ja tätä näkökulmaa. Vaan että siihen olis oikeesti aikaa miettiä sitä useamman kuin yhden ihmisen voimin. Sitä ehkä kaipaisin semmoseen journalistiseen perustekemiseen. Ja tää varmaan korostuu vaan tämmöisessä omassa nopeatempoisessa

deskityössä. Siinä on isompi riski sit ajautua sellaiseen perustelemattomaan yksisilmäisyyteen.”

(Alle 35-vuotias miespuolinen toimittaja, valtakunnallinen media)

Myös freelance-toimittajat kaipaavat enemmän keskustelua ja tukea. Monet kokevat olevansa yksin eivätkä toimitusten kiireen ja muun resurssipulan takia saa tarvitsemaansa apua.

Käytännössä objektiivisuuden tavoittelu ymmärretään haastateltavien keskuudessa kriittisenä suhtautumisena käsiteltävään aiheeseen, haastateltavien haastamisena, käytettyjen lähteiden mainitsemisena ja mahdollisten omien ”subjektiivisten vinoumien” esiin tuomisena. Myös selkeästi subjektiivisiin kokemuksiin perustuvissa jutuissa (tarinallinen journalismi, reportaasit, henkilökuvat) olisi tärkeää, että tarinoiden paikkansa pitävyyys vahvistettaisiin luotettaviksi arvioitujen lähteiden avulla.

Myös itsereflektiota, omien ajatusmallien haastamista pidetään keskeisenä keinona saavuttaa niin ”puhdasta tietoa” kuin mahdollista. Toimittajat kuitenkin tunnistavat, että haastamisesta ja pohdinnoista huolimatta he eivät välttämättä onnistu tavoitteessaan tuottaa kaikille osapuolille tasapuolista juttua. Monen toimittajan voi olla vaikeaa esimerkiksi tunnistaa omia ennakkoluulojaan ja -asenteitaan tiettyjä aihepiirejä tai ihmisryhmiä kohtaan. Jo näiden henkilökohtaisten vaikuttimien miettimistä pidetään oleellisena keinona mahdollisimman objektiivisen journalismin tekemisen kannalta.

”[A]jika monesti just jotain käsikirjoituksia tai juttuja tehdessä mietitään silleen, et voidaanks me haastaa vielä jotenkin itteemme, onks tää mihin me ollaan tässä kiinnitetty huomiota, onks se nyt oikeesti se relevantti tai oikea, vai onks meillä joku ennakkoasenne. Mutta pystytäänkö me sitten koskaan kuitenkaan kysymään tai keksimään kaikkia niitä kysymyksiä, haastamaan ittee sitten lopulta? Siinä mielessä pyrkimyksekshän se aina tietystä lopulta jää, vaikka yritys on kova.”

(Alle 35-vuotias miespuolinen keskijohtoon kuuluva toimittaja, Yle)

”[O]on paljon pohtinu asiaa siltä kantilta, että ketä – ja minun mielestä toimittajan ku toimittajan pitäs kysyä iteltään, että kuka tai ketkä puuttuvat minun jutuistani. Se vois viedä sen objektiivisuuden äärelle, et kuka se on ja mikä on se maailma, joka vois olla tässä jutussa, mut johon mä en jostain syystä tartu, ja onko se henkilökohtainen syy, miks minä en tartu. Niin se voi olla kans jonkunlaista objektiivisuuden, tai sanotaan rinnakkaisten totuuksien hahmottamista.”

(Yli 50-vuotias naispuolinen freelance-toimittaja)

Toimituksissa objektiivisuus määritellään usein puolueettomuudeksi, mikä helposti liitetään nimenomaan poliittiseen puolueettomuuteen. Tämä taas aiheuttaa sen, että objektiivisuutta tai pyrkimystä tasapuolisuuteen mietitään poliittisessa kontekstissa, mutta muiden aiheiden parissa

erilaisten näkökantojen huomioimista ei pidetä yhtä keskeisenä. Yhden haastateltavan mukaan toimituksissa onkin ”pitkät konventiot” siinä, miten politiikasta uutisoidessa kaikki osapuolet otetaan huomioon, mutta esimerkiksi ihmisten yksityiselämää käsittelevissä jutuissa aiheen monipuolisen käsittelyn takaamiseen ei ole selkeitä työkaluja.

Haastateltavat kokevat lähtökohtaisesti, että toimittajien tehtävä ei ole tarjota yleisölle mielipidettä mistään asiasta vaan pikemminkin erilaisia näkökulmia aiheisiin. Myös puhtaasti mielipiteellistä journalismia pidetään haastattelujen perusteella silti arvossa. Journalismissa mielipiteen sisältäviä juttutyyppejä ovat perinteisesti edustaneet pääkirjoitukset, kolumnit, kommentit ja muut näkökulmatekstit. Uutisista poiketen näissä toimittajan nimi, usein myös kasvokuva, on tuotu selkeästi esille. Tällä tavoin lukijalle on haluttu korostaa, että kyseessä on vain tämän yksittäisen toimittajan henkilökohtainen mielipide tai tulkinta. Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että erilaisten mielipiteellisten ja tulkitsevampien julkaisujen määrä on myös lisääntynyt viime vuosina.

”Yks hieno asia mun mielestä on se, että lehdissä on lisääntynyt nää toimittajan kommentit, eli uutisen perään toimittaja voikin sitten kertoo oman mielipiteensä, seki on läpinäkyvää ja must siinä toimittaja, ahkera toimittaja, tekee sen, laiska toimittaja leikkii objektiivista.”

(36-50-vuotias ylimpään johtoon kuuluva naispuolinen toimittaja, paikallinen media)

Haastatteluissa tuotiin esille, että osin kyse on myös journalismin henkilöitymisestä ja ”toimittajabrändeistä”. Mediatalot haluavat yhä enemmän ”tuotteistaa” toimittajia, jotka omalla ammattitaidollaan, esimerkiksi tietyllä erikoisosaamisella (kuten kirjeenvaihtajat) houkuttelevat lukijoita median sisältöjen pariin kerta toisensa jälkeen. Brändäystä tapahtuu niin median omilla kanavilla, kuten verkkosivuilla kuin myös sosiaalisessa mediassa, jossa toimittajat jakavat juttujaan ja näkemyksiään lojaalille fanikunnalleen esimerkiksi pikaviestipalvelu X:ssä (entinen Twitter).

Toisaalta kehitykseen on vaikuttanut myös yhteiskunnan eriytyminen ja polarisaatio. Haastattelujen perusteella toimittajat kokevat työskentelevänsä ”muuria vastaan”. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että olipa juttuun valittu mikä näkökulma tahansa, toimittaja saa siitä paljon palautetta ja hänen tarkoituksensa epäillään. Toimittajat myös tiedostavat itse, että aina he eivät pysty tavoittamaan ”tarpeeksi objektiivista” tietoa jostain asiasta, sillä heidän omat käsityksensä, arvomaailmansa ja kokemuksensa vaikuttavat väistämättä heidän tapaansa käsitellä asiaa. Tällaisessa tilanteessa on helpompaa, että toimittaja tuo asian esille avoimen subjektiivisesti.

”Jotenki sitä on alkanut kallistua enemmän vain sille linjalle, että kun kuitenkin on asioista mieltä, niin kuin jokainen meistä on, niin jos sen suhteen on vaan jossaki määrin avoin ja rehellinen, että ihmisten ei tarvitse kauheesti arpoa sitä että mitä mieltä vaikka minä olen asioista. Ja sitte myös se, että missä juttutyypeissä tai missä tekstityypeissä se millonki näkyy. Eihän se tietenkään uutisteksti ole, mutta pääkirjoituksessa tai kolumnissa saatan sitten sanoa asioita.”

(36-50-vuotias miespuolinen toimittaja, paikallinen media)

Toimittajien tulkitsevimpien tekstien koetaan myös palvelevan lukijaa. Nyky-yhteiskunnassa, jossa tieto on hajaantunut eri puolille ja sitä on saatavilla paljon, yleisön koetaan kaipaavan selityksiä ja ratkaisuehdotuksia oman ymmärryksensä tueksi. Tähän tarpeeseen syntynyt ratkaisukeskeinen, eli erilaisiin, usein pitkäkestoisiin sosiaalisiin ongelmiin, ratkaisuja tarjoava journalismi (Curry & Hammonds, 2014) onkin lisääntynyt huomattavasti. Haastateltavien keskuudessa kyseinen tapa tehdä journalismia näyttäyty tiedonvälityksen kannalta yhtä aikaa tarpeellisena ja ongelmallisena.

”[R]atkasukeskesyys on tärkeä minun mielestäni tällä hetkellä, kun ongelmia on niin helkkaristi, niin tuntuu, että on hirveän tärkeä tuoda esiin epäkohtia. Siis ihan sika tärkeä. Mut mä samalla toisin kuitenkin jonkunäkösii ratkasuehdotuksii, tai edes neuvosin lukijaa jollain tavalla. Tai en neuvosin, mut aktivoisin lukijaa myös miettiin ratkasuehdotuksii. Koska ihmiset ei jaksa, jos ei oo ratkasuja.”

(Yli 50-vuotias naispuolinen freelance-toimittaja)

Ratkaisukeskeisyyden ongelmana pidetään toimittajien mahdottomuutta olla ”kaikkien alojen asiantuntija”. Pyrkimään tarjoamaan ratkaisuja erilaisiin ongelmiin, toimittajat tulevat ikään kuin nostaneensa itsensä asemaan, josta käsin heillä on oikeus kertoa, miten asiat ovat tai miten niiden kuuluisi olla.

6.3 Muutokset objektiivisuuskäsityksessä

Kuten luvusta 6.1 kävi ilmi, toimittajien käsitys objektiivisuudesta on muovautunut jonkin verran erityisesti iän ja työkokemuksen karttuessa. Mitä pidempään toimittajat ovat olleet alalla, sitä paremmin he kokevat tiedostavansa oman positionsa ja mahdottomuutensa tuottaa objektiivista tietoa. Toisin sanoen mitä enemmän työvuosia toimittajilla on takana, sitä todennäköisemmin he ovat ”haudanneet” objektiivisuuden.

Toisaalta myös nuoremmille toimittajille on selvää, että puhtaan objektiivisuuden tavoittaminen ei ole mahdollista. Sen sijaan he kokevat, että heidän pitää tehdä jossain määrin enemmän töitä pysyäkseen mahdollisimman puolueettomina. Tähän on vaikuttanut vahvasti muun muassa sosiaalinen media, jossa omien mielipiteiden esiin tuominen on lähes oletusarvoista. Puolueettomalle toimittajalle tilanne aiheuttaa ongelman: voinko kannattaa tätä asiaa, koska olen toimittaja vai menetätkö uskottavuuteni?

”[T]uli jotenkin mieleen, miten perinteinen media ja sosiaalinen media, ja missä ite pyörii, niin kietoutuu aika lailla yhteen. Jollain tavalla ajattelee, että kaikki on osa semmoista isoa mediakokonaisuutta, mitä sitten kuluttaa. Siinä mielessä tämä jotenkin gap (- -) ”perinteisen ajattelun ihmisten” ja sitten ”uuden ajattelun ihmisten” välillä on ehkä se, et miten tämä aktivismi otetaan huomioon ja miten sitä käytetään näissä sekä somessa että perinteisessä mediassa. Tuntuu, että se aktivismi (--) on jotenkin huomattavasti tärkeempää erityisesti sosiaalisessa mediassa toimimassa, ja siihen tulee

vähän semmonen jopa päänsisäinen ristiriita, et sit, kun tekee tätä journalismia, niin pitäiskö olla jotenkin enemmän, *accountable*.”

(Alle 35-vuotias miespuolinen toimittaja, valtakunnallinen media)

Yhden haastateltavan mukaan nuorten on myös tietystä mielessä vaikeampaa etäännyttää itseään yleisöstä, joka on koko ajan hereillä ja reagoi herkästi sosiaalisen median kanavilla muun muassa tágäämällä eli mainitsemalla toimittajan sometilin omissa kommentteissaan. Käytännössä toimittajiin saa siis halutessaan jonkinlaisen yhteyden ympäri vuorokauden, ja toimittajien täytyy olla valmiina perustelemaan journalistisia valintojaan. Alle 35-vuotiaille kyseessä on normi, joka on määrittänyt koko heidän työuraansa toisin kuin huomattavasti yksisuuntaisemmassa broadcast-maailmassa aloittaneilla vanhemmilla toimittajasukupolvilla.

”Monesti, etenkin kun tehdään nettiin, nopeesti ja huomattavasti paljon enemmän kuin ihan perinteisessä broadcast-maailmassa, niin juuri se mitä näkökulmia valitaan siinä tosi nopeassa ajassa, ja miten sitten saadaan niin kun suojauduttua niiltä subjektiivisuuden syytöksiltä tai tällai, kun se on ehkä verkkotyössä ainakin enempi sellasta subjektiivisuudelta suojautumista kuin objektiivisuuden tavoittelua.”

(Alle 35-vuotias miespuolinen toimittaja, Yle)

Melko jaettu kokemus haastateltavien keskuudessa tuntui olevan ymmärrys siitä, että informaation lisääntyminen ja sen saatavuuden parantuminen on muovannut yleistä tietokäsitystä. Toimitusyhteisöissäkin ymmärretään aiempaa paremmin, että toimittajat eivät ole vapaita ”painolastista” vaan heidän työhönsä vaikuttavat monet eri tekijät. Sen sijaan ajatukseen niin sanotusta ”toimittaja-aktivismista” haastateltavat kaikista ikäryhmistä suhtautuvat kriittisesti. Osa tunnistaa, että ilmiö on olemassa ja näkee sen tietynlaisena uhkana tai journalismin harmaana alueena, johon liittyy riskejä. Osa puolestaan uskoo sen johtuvan vain yleisestä tietomaiseman muutoksesta tai toimittajien yleisestä yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta ja/tai halusta vaikuttaa ympäröivään maailmaan.

Kokonaisuutena haastatteluista piirtyy kuva, että toimittajat iästä riippumatta miettivät asemaansa ja journalistisia valintojaan aiempaa tarkemmin. Tähän on vaikuttanut erityisesti jo aiemmin mainittu yhteiskunnan eriytyminen ja polarisaatio. Yleisöt etsivät enemmän ja enemmän sellaista tietoa, joka sopii heidän omaan ajatusmaailmaansa. Myös disinformaation määrä on lisääntynyt viime vuosikymmeninä huomattavasti. Toimittajat kokevat, että heihin pyritään vaikuttamaan jatkuvasti useasta eri suunnasta ja heidän pitää olla jatkuvasti valppaana ja tuottaa puolueetonta tietoa kovan paineen keskellä.

”Jos mä mietin, että miten olen aikanaan siellä [maakunnallisessa mediassa] oppinut juttuja tekemään, ni täytyy sanoa, että ei se [faktantarkastus] korostunu siinä. Totta kai se lähtökohta oli, et pitäähän asioiden pitää paikkansa, mutta kyl mä nyt voin sanoa, että on sillon tullu aika huterasti haastateltavien kommenttien perusteella juttuja tehtyä. No, se on semmosta maakuntalehden kesätahtia välillä, pari, useempi juttu päivässä. En

sillon sitä hirveesti murehtinu, mut tuntuu, et vuosi vuodelta murehdin enemmän, ja edelleenki pidän tosi tärkeänä, ja aika säännöllisesti jotenkin koen, että en tiedä tarpeeks asioista, joista kirjotan.”

(36-50-vuotias miespuolinen freelance-toimittaja)

Monet haastateltavista kokevat, että keskustelu ja käytännöt journalismin objektiivisuuteen liittyen ovat tietyssä mielessä menneet parempaan suuntaan. Toimittajat tunnistavat menneinä vuosikymmeniä alaa ”piinanneen” objektiivisuuskäsityksen, jossa toimittajat pyrkivät irtaannuttamaan itsensä kokonaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja uskoivat pystyvänsä tarkkailemaan sitä täysin objektiivisesti. Käytännössä tämä tarkoitti, että esimerkiksi politiikan toimittajat jättivät vaaleissa äänestämättä tai muuten kaikin tavoin ”pimittivät” omat näkökantansa (Väliverronen 2022, 1043). Nyt tilanne näyttää muuttuneen huomattavasti. Toimittajat eivät lähtökohtaisesti usko saavuttavansa puhdasta objektiivisuutta, mutta he ovat aiempaa tarkempia siitä, että ovat avoimia, myöntävät omat tiedolliset heikkoutensa ja pyrkivät mahdollisimman tasapuoliseen kohteluun. Avointa ja läpinäkyvää raportointia pidetään journalismin uskottavuuden kannalta merkittävänä asiana, johon toimittajien on yhä enenevässä määrin pyrittävä.

”Se [objektiivisuus] selkeesti näyttäytyy mulle, kuten se ehkä nykyisin ammattikunnan sisällä jotenkin käsitetään, jo aika vanhanaikaisena ajatuksena. Sen sijaan tärkeä on keskittyä siihen, että se jutun näkökulma ja se tiedon tuotannon mekanismi on jotenkin nähtävissä siitä journalistisesta tuotteesta. Koska aina journalisti ottaa jonkun position, kun se tekee sitä juttua. Ja silloin just se, (- -) jos (- -) palaan siihen aktivismiin, niin just silloin siitä pitää ehdottomasti pidättäytyä tai se pitää nähdä kielteisenä tai ristiriitaisena journalismille, jos se aktivismi on niin keskeinen käyttövoima siinä työnteossa, et se estää sitten vaihtamasta juttukohtaisesti sitä näkökulmaa, mikä on relevantti journalistisesti.”

(Alle 35-vuotias miespuolinen toimittaja, valtakunnallinen media)

Osalle toimittajista mahdollisuus oman subjektiivisen näkemyksen avoimeen esille tuomiseen tuntuu tietyllä tapaa helpotukselta. Erityisesti tiettyyn aihepiiriin keskittyneiden toimittajien keskuudessa mahdollisuus olla avoimesti ”jonkun puolella” on tehnyt työstä mielekkäämpää, kun ei tarvitse väkisin pyrkiä ”mahdottomaan”, eli objektiivisuuteen.

”[I]tselläki toki ollu opintojen aikana ja uutistoimittajan työssä semmonen objektiivisuuden ihanne ja halunnu pyrkiä siihen, mut nyt on ollu mun mielestä jotenkin huojentavaa tehdä ympäristö-, luontojournalistin työtä, jossa mä koen, että on lupa olla luonnon ja ympäristön puolella, elikkä mä voin lähtökohtaisesti unohtaa sen mahdottoman objektiivisuuden vaatimuksen.”

(36-50-vuotias miespuolinen freelance-toimittaja)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni lähtökohtana oli käsitellä toimittajien itseymmärrystä objektiivisuudesta työtä ohjaavana ydinarvona. Olen lähestynyt aihetta kolmen tutkimuskysymyksen kautta: millainen on toimittajien käsitys objektiivisuudesta, miten se näkyy toimittajien arjessa ja onko toimittajien ajattelussa objektiivisuuteen liittyen tapahtunut muutoksia. Kimmokkeen tutkimukselle sain ajankohtaisesta mediaa käsittelevästä keskustelusta, jossa on noussut esiin ajatus siitä, että toimittajat olisivat luopumassa objektiivisuudesta. Paikoin puheenvuoroissa ovat saaneet tilaa myös tulkinnat niin kutsutun aktivismijournalismin noususta. Tällä tutkimuksella osallistun siis keskusteluun tuomalla esiin suomalaistoimittajien näkemyksiä, joita olen saanut kahdeksan ryhmähaastattelun avulla. Haastatteluihin osallistui yhteensä 33 suomalaistoimittajaa.

Tässä luvussa esittelen johtopäätökset, jotka olen muodostanut edellisessä luvussa käsittelemistäni tuloksista. Ensimmäisessä alaluvussa keskittän huomion siihen, miten toimittajat suhtautuvat objektiivisuuden käsitteeseen ja kuinka se vaikuttaa heidän päivittäiseen työhönsä. Pureudun myös tutkimuksessani havaitsemiini muutoksiin toimittajien objektiivisuuskäsityksissä. Toisessa alaluvussa puolestaan siirrän katseen tulevaisuuteen: miltä journalismin tila näyttää lähitulevaisuudessa ottaen huomioon tutkimuksessani tekemäni havainnot toimittajien objektiivisuuskäsitysten muutoksissa ja niihin johtaneista syistä. Havaintojeni perusteella muutoksen voi nähdä tapahtuneen kahdella eri tasolla: 1) yksittäisten toimittajien työurien aikana tapahtuvana prosessina sekä 2) yhteiskunnallisten muutosten, kuten digitalisaation ja tietoympäristön muutoksen, ajamana väistämättömänä kehityksenä.

Käytän johtopäätösteni tukena aiempaa tutkimusta ja kirjallisuutta objektiivisuudesta. Erityisesti peilaan tuloksiani WJS-hankkeen kyselytutkimuksen tuloksiin. Kysely toteutettiin toukokuun 2021 ja maaliskuun 2022 välisenä verkossa ja siihen osallistui yli 450 journalistisen työn tekijää Suomessa. Kysymykset keskittyivät erityisesti journalistien käsityksiin journalismin erilaisista riski- ja epävarmuustekijöistä.

WJS-hankkeen keskeisenä tavoitteena oli selvittää, miten journalismi selviää ja sopeutuu muuttuvassa mediaympäristössä (Jyväskylän yliopisto 2023). Vaikka hanke käsittelee journalismin tilaa Suomessa laajemmin, sen avulla on mahdollista ymmärtää ja selittää myös journalistien objektiivisuuskäsityksiä ja käytännön toimintaa, joihin nimenomaan mediamaiseman muutokset ovat vaikuttaneet. Voimistuneen uutiskilpailun myötä journalismissa sorrutaan yhä enemmän todellisuudesta etäännyneeseen pelkistämiseen ja yleistämiseen, mikä puolestaan nakertaa journalismin, ja siten myös objektiivisuuden, luotettavuutta (Lehtinen 2016, 39).

7.1 Objektiivisuus ohjaa, mutta eri nimellä

Tutkimustulosteni mukaan toimittajat nojaavat yhä vahvasti objektiivisuuteen työtä ohjaavana ydinarvona. Toimittajien objektiivisuuskäsitys on kuitenkin lähtökohtaisesti kriittinen. Heille on ollut uran alusta asti selvää, että puhdasta objektiivisuutta ei ole mahdollista tavoittaa. Nykyisessä informaatioympäristössä, jossa tietoa on yhä enemmän saatavilla, ajatus objektiivisuuden mahdottomuudesta on kuitenkin entisestään vahvistunut. Vastaava on nähtävillä myös WJS-

tutkimuskyselyn (Väliverronen ym. 2023, 55) tuloksista, joiden mukaan enemmistö vastaajista suhtautuu objektiivisuuden mahdollisuuteen kielteisesti tai epävarmasti (56%).

Myös toimituksissa vaikuttaa vallitsevan aiempaa parempi ymmärrys siitä, että jokaisella journalistilla on omat ”painolastinsa”, jotka vaikuttavat heidän työhönsä. Näitä voivat olla niin elämäkokemukset, aatemaailma kuin asema työyhteisössä. Toimittajat eivät siis pääse pakoon omaa subjektiivisuuttaan ja jotkut ovatkin ottaneet oman ”tiedollisen positionsa” tietynlaiseksi työkaluksi.

Reunasen ja Koljosen vuoden 2014 tutkimukseen verrattuna vaikuttaa, että toimittajien itsereflektio on jossain määrin lisääntynyt, mitä voi pitää osin sosiaalisen median ja yleisen tietoilmapiirin muutoksen aiheuttamana. Noin kymmenen vuotta sitten haastatellut toimittajat ”myönsivät” Reunasen ja Koljosen (2014) haastatteluissa, että heidän uutisharkintaansa liittyy subjektiivisia elementtejä ja että heidät omat mieltymyksensä vaikuttavat muun muassa siihen, millaisia aiheita tai painotuksia milloinkin valitaan. Haastatellut toimittajat eivät kuitenkaan pitäneet tätä ”varsinaisena ongelmana” (emt, 81).

Tämän tutkimuksen puitteissa tehdyissä haastatteluissa sen sijaan korostui toimittajien kokema tarve ja tärkeys tuoda jutuissa avoimesti esiin omat mahdolliset tiedolliset vinoumansa ja muut seikat, jotka ovat mahdollisesti vaikuttavat kulloiseenkin juttuprosessiin.

”[O]n paljon pohtinu asiaa siltä kantilta, että ketä – ja minun mielestä toimittajan ku toimittajan pitäis kysyä iteltään, että kuka tai ketkä puuttuvat minun jutuistani. Se vois viedä sen objektiivisuuden äärelle, et kuka se on ja mikä on se maailma, joka vois olla tässä jutussa, mut johon mä en jostain syystä tartu, ja onko se henkilökohtainen syy, miks minä en tartu. Niin se voi olla kans jonkunlaista objektiivisuuden, tai sanotaan rinnakkaisten totuuksien hahmottamista.”

(Yli 50-vuotias naispuolinen freelance-toimittaja)

Toimittajat vaikuttavat olevan tietyissä mielessä herkempiä sille, miten he käyttävät asemaansa ja kenen ääni pääsee esiin heidän jutuissaan. Monet toimittajat kertovatkin ”hylänneensä” objektiivisuus-sanana ja käyttävät sen tilalla käytäntöön viittaavia termejä, kuten tasapuolisuus ja avoimuus. Tällä tavoin toimittajat pyrkivät pääsemään lähemmäs totuutta ottaen kuitenkin huomioon, että heidän valitsemansa näkökulma ei ole täysin aukoton tai objektiivinen. Vastaava muutos on ollut kuluneen vuosikymmenen aikana vahvasti esillä myös Yhdysvalloissa, jossa journalismia ja sen objektiivisuusvaatimusta on kritisoitu erityisesti muun muassa sosiaalisen epätasa-arvon, vähemmistöjen aseman ja piiloon jääneiden valtarakenteiden huomiotta jättämisestä (Schmidt 2023). Niin kutsuttua puhdasta objektiivisuutta tavoitellessaan toimittajat sortuvat siis helposti tietynlaiseen yksisilmäisyyteen, jossa totuus, jota tavoitellaan on valkoinen ja keskiluokkainen (emt; Kukkala & Purokuru 2016; Rare Media 2021).

Objektiivisuuden korvaajaksi on monissa yhteyksissä tarjottu läpinäkyvyyttä. Tämä sai monin paikoin kannatusta myös haastattelemltani toimittajilta ja monet toivat pyrkimyksen läpinäkyvyyteen esiin oma-aloitteisesti. Tämä poikkeaa jokseenkin merkittävästi WJS-kyselytutkimuksesta, johon vastanneista toimittajista enemmistö suhtautuu läpinäkyvyyteen

kielteisesti (Väliverroten ym. 2023, 54-56). On vaikea sanoa, miksi kyselyn ja haastattelujen välillä on näin selkeä ero. Varauksellinen suhtautuminen on Väliverroten ym. (2023) mukaan tullut esiin myös muissa suomalaistutkimuksissa.

Voi olla, että haastattelutilanteessa toimittajilla oli enemmän mahdollisuuksia pohtia asiaa, sillä sen ympärillä käytiin monipuolista keskustelua ja haastateltavilla oli aikaa pohtia omaa näkemystään ja peilata sitä muun ryhmän näkökulmiin. Toisaalta taas haastattelutilanne antoi heille enemmän mahdollisuuksia selittää omaa ajatustaan läpinäkyvyydestä. WJS-kyselyssä heillä oli ainoastaan mahdollisuus reagoida valmiiksi annettuun väitteeseen ”journalistien pitäisi tuoda taustansa ja asenteensa avoimesti ja läpinäkyvästi esiin työssään”, mikä jättää myös mahdollisuuksia tulkinnalle. Haastattelujen laadullinen luonne lisää myös määrällistä aineistoa enemmän tulkinnanmahdollisuuksia minulle tutkijana yrittää ymmärtää toimittajien näkemyksiä.

”Yks hieno asia mun mielestä on se, että lehdissä on lisääntynyt nää toimittajan kommentit, eli uutisen perään toimittaja voikin sitten kertoo oman mielipiteensä, seki on läpinäkyvää ja must siinä toimittaja, ahkera toimittaja, tekee sen, laiska toimittaja leikkii objektiivista.”

(36-50-vuotias ylipään johtoon kuuluva naispuolinen toimittaja, paikallinen media)

Kuten yllä olevasta sitaatista käy ilmi, toimittajat pitävät journalismin ongelmana juuri liiallista objektiivisuuteen pyrkimistä. Erityisesti mekanistiseen objektiivisuuskäsitykseen, jossa toimittajat vain kertovat mitä on tapahtunut tai toistavat esimerkiksi valtaapitävän kommentit sellaisenaan ilman analyysiä tai tulkintaa, toimittajat suhtautuvat varsin kriittisesti. WJS-kyselyssä journalistisen työn tekijät kokivat yhdeksi tärkeimmistä tehtävistään ajankohtaisten asioiden analysoinnin (Väliverroten 2023, 18). Myös yleisön koetaan toivovan journalismilta juuri tulkitsevuutta, minkä määrä mediassa onkin kasvanut (mm. Koljonen & Reunanen 2014, 17). Tälle on monia syitä. Taustoittavien juttujen on ajateltu toimivan niin sanotusti kaupallisen journalismin pelastajina: yleisö on valmis maksamaan syvällisemmistä ja persoonallisemmista jutuista, jotka täydentävät lyhyitä uutissähkeitä, jotka lukijat ovat saaneet ilmaiseksi (emt, 8). Lukijoille toimittajien antamat selitykset antavat myös turvaa tietokaaoksen keskellä.

Toimittajille journalismin tulkitsevuuden ja avoimuuden lisääntyminen näyttäytyy puolestaan tietynlaisena helpotuksena, kun heidän ei tarvitsekaan pyrkiä liialliseen objektiivisuuteen vaan he voivat vapaasti jostain tietystä näkökulmasta selittää auki maailman tapahtumia. Toimittajat pitävät niin sanottua selittäjän roolia itselleen tärkeänä, vaikka joutuvatkin kamppailemaan sen kanssa, miten paljon voivat tuoda esiin omia ajatuksiaan olematta kuitenkaan aktivisteja. Juuri tällaisissa tilanteissa toimittajat kokevat avoimuuden auttavan. Erityisesti erikoistoimittajat kokevat että heidän työnsä on osaltaan helpottunut kun he voivat olla avoimesti jonkin asian puolella. Heidän ei tarvitse selitellä eikä yrittää saavuttaa ”mahdotonta objektiivisuutta”.

Avoimuuteen pyrkiessään toimittajat myös lähteyttävät juttunsa tarkemmin. Vaikka toimittajat eivät siis pysty tuottamaan absoluuttista totuutta, heille on tärkeää että heidän välittämänsä tieto on vahvistettua ja perustuu faktoihin. Monet haastateltavista korostivat, että väärän tiedon ja suoranaisen disinformaation lisääntyminen esimerkiksi sosiaalisessa mediassa on korostanut heidän työtään

”faktantarkastajina”. Tämä sama korostuu myös WJS-tutkimuskyselyn tuloksissa, joissa toimittajat ilmoittivat tärkeimmäksi roolikseen disinformaatiota vastaan taistelemisen (Väliverronen ym. 2023, 18-19). Toimittajat siis joutuvat itse punnitsemaan aiempaa enemmän omien lähteittensä luotettavuutta sekä selvittämään somessa leviävän tiedon todenperäisyyttä. Journalismi profiloituu yhä enemmän ja enemmän luotettavan tiedon lähteeksi. Kuten yksi haastateltava sanoi: toimittajat ovat soihdunkantajia torilla ja haluavat kutsua ihmiset luotettavan ja tarkistetun tiedon äärelle.

Sosiaalisen median aikakaudella niin sanottujen tavisten ja vaikuttajien välinen ero on häilyvä, ja toimittajiin pyritään vaikuttamaan paikoin hyvinkin huomaamattomilla tavoilla. ”Usein vaikuttajamarkkinoinnin viestejä on hieman tai hyvinkin hankala mieltää mainoksiksi. Tunnistamisen vaikeudesta kertoo se, että aina toimittajatkään – joilla on omat prosessinsa työnsä tukena – eivät huomaa välittävänsä mainoksia journalismin kylkiäisenä”, kuvailee toimittaja Jari Tamminen vaikuttajamarkkinointia ja journalismia käsittelevässä Voima-lehden artikkelissa (2023).

Toisaalta toimittajat kokevat myös paljon painetta työssään, mikä on suoraa seurausta mediamaiseman muutoksesta, kuten uutiskilpailun kasvusta ja heikentyneistä resursseista. Toimittajilta vaaditaan yhä enemmän ja yhä nopeammin. Monien haastateltavien mukaan juttujen näkökulmista tai ydinarvoista ei ehditä käydä juurikaan keskustelua. Tämä korostui etenkin nopeaa deskityötä tekevien ja itsenäisesti työskentelevien freelance-toimittajien kohdalla. Haastatellun nuoren deskitoimittajan mukaan keskustelun puute on riski journalismille ja aiheuttaa objektiivisuuden näkökulmasta ongelmallisen tilanteen, jossa on ”ajauduttu perustelemattomaan yksisilmäisyyteen”. Tällaiselle keskustelulle olisi siis toimittajien keskuudessa paljon tarvetta ja kysyntää.

Deskityötä tekevät tekevät usein nimenomaan uransa alkuvaiheessa olevat nuoret ja määräaikaissa työsuhteissa olevat toimittajat (Witschge & Nygren, 2009; Päivänen, 2022). Myös tämän tutkimuksen haastateltavista alle 35-vuotiaista moni työskenteli määräaikaisena deskitoimittajana. He joutuvat usein työssään omaksumaan uusia asiakokonaisuuksia hyvinkin nopeasti ja olemaan valmiina siirtymään tehtävästä toiseen lyhyellä varoitusajalla. Haastavan työnkuvan ja jokseenkin lyhyen työkokemuksen vuoksi on ymmärrettävää, että juuri he kaipaisivat työhönsä enemmän tukea ja keskustelua journalismin ydinarvoista.

Nykyisessä mediaympäristössä toimittajien objektiivisuuskäsityksiin on vaikuttanut myös sosiaalinen media. Toimittajia kannustetaan olemaan aktiivisia sosiaalisessa mediassa olemalla vuorovaikutuksessa yleisön kanssa ja täten luomaan omaa toimittajabrändiä, mikä on tuonut mukanaan myös konkreettisia haasteita (Paaso 2021). Tulosteni perusteella sosiaalinen media hankaloittaa niin ikään etenkin nuorten toimittajien työtä. Alle 35-vuotiaat haastateltavat ovat olleet koko uransa ajan yhteydessä yleisöön sosiaalisen median alustoilla, ja he kokevat erityisen vaikeaksi nimenomaan itsensä etäännyttämisen yleisöstä. Aktivismin ja mielipiteen ilmaisemiseen kannustavassa sosiaalisessa mediassa (mm. Smith ym. 2020; Rynnänen 2020; Koskinen 2020) puolueettomuuteen pyrkivän toimittajan on paikoin hankalaa olla ”uskottava toimija”.

Samaan aikaan toimittajat kokevat, että on myös asioita, joita he haluaisivat ajaa tai joista itsensä etäännyttäminen tuntuisi vääraltä. Tällaisia ovat juuri Schmidtin (2023) mainitsemat vähemmistöihin

tai sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen liittyvät aiheet. Myös WJS-kyselyssä tämä korostuu nuorten toimittajien kohdalla. Tutkimuskyselyn vastausten perusteella alle 30-vuotiaista toimittajista 65 prosenttia pitää hyvin tai erittäin tärkeänä vähemmistöjen ja muiden marginalisoitujen ihmisten puolesta puhumista. Yli 30 vuotta alalla työskennelleiden keskuudessa vain 29 prosenttia on tätä mieltä. Ylipäättään nuorille toimittajille vaikuttaa WJS-kyselyn mukaan olevan tärkeämpää ajaa yhteiskunnallista muutosta (Väliaverronen ym. 2023, 21-22).

Tilanne on toimittajille ristiriitainen, sillä länsimaisen ja riippumattoman journalismin arvoihin kuuluvat yleisesti muun muassa ihmisoikeuksien ja tasa-arvon edistäminen (mm. Sulzberger 2023). Monet haastateltavista pitivätkin näitä arvoja ikään kuin annettuina ja heidän mielestään olisi jopa kummallista olla ajamatta niitä. Samaan aikaan monet osin näihin arvoihin liittyvät teemat ovat niin polarisoituneita, että toimittajat ovat alkaneet suorastaan vältellä niistä raportoimista. Toimittajat saavat nykyään paljon palautetta eri kanavia pitkin ja haastatelluista monet kokevat olevansa ”väärässä” tekivätpä he mitä tahansa. Toisaalta aiheiden välttelyyn on vaikuttanut myös se, että toimittajat kokevat etteivät joissain aiheissa pysty pääsemään sellaiseen ”objektiiviseen lopputulokseen” kuin itse haluaisivat. Osa haastatelluista myös ilmoitti pelkäävänsä virheiden tekemistä yleisemmällä tasolla. Yhden haastateltavan mukaan pelko on vain kasvanut työuran varrella. Frantsin (2022) ym. tutkimuksen perusteella tämä on yleinen huoli media-alan työntekijöiden keskuudessa ja siihen on vaikuttanut nimenomaan digitalisaation lisäämä intensifikaatio toimitustyössä.

Äärimmillään aiheiden välttely voi johtaa itsesensuuriin, mikä on este journalistisen autonomisuuden toteutumiselle ja huolestuttava piirre demokraattisessa yhteiskunnassa. Itsesensuuria voinee pitää yhteiskunnan näkökulmasta jopa huolestuttavimpana ulkoisen häirinnän seurauksena, sillä se estää yleisöltä tiedonsaannin koko laajuudessaan (Hiltunen 2022, 107). WJS-kyselyssä noin joka neljäs vastaaja kertoi tukeutuneensa itsesensuuriin edeltäneiden viiden vuoden aikana (Väliaverronen ym. 2023, 47). Itsesensuuria tapahtuu yleisimmin juuri nimenomaan polarisoivien aiheiden, kuten maahanmuutto, vaalit tai rasismi kohdalla (Väliaverronen ym. 2023, 48; Suuronen & Hiltunen 2019, 111). Tämä nousi myös haastattelussa vahvasti esille.

Suomi on pitkään pysynyt kansainvälisten lehdistönvapausindeksien kärjessä, mutta viime vuosina lisääntyneen toimittajiin kohdistuvan häirinnän ja painostuksen takia sijoitus on heikentynyt. Vuonna 2023 Suomi oli kokonaissijoitukseltaan viides (vuonna 2021 sijalla 2), mutta toimittajien turvallisuutta koskevassa mittarissa sijalla 23, kymmenen sijaa edellisvuotta alempana. (Toimittajat ilman rajoja 2023). Tämä viestii yhteiskunnassa voimistuneesta polarisaatiosta, mikä on lisännyt vihamielistä käytöstä myös yhteiskunnan muilla tasoilla. Journalismin näkökulmasta tilanne on erittäin huolestuttava, varsinkin jos kehityskulku johtaa journalismin autonomian heikentymiseen ja mediamarkkinan supistumiseen.

Toisaalta kyse on myös mahdollisuudesta. Tutkimustulosteni perusteella journalismi ja sen ydinarvot elävät murroskautta, ja perinteisestä objektiivisuuden käsitteestä ollaan selvästi luopumassa. Vielä tällä hetkellä toimittajien keskuudessa näyttää kuitenkin vallitsevan epävarmuus alan sisäisistä käytänteistä ja siitä, mikä on *puhdasta journalismia*. Kun journalismin uusi suunta on selvillä, on sillä paremmat mahdollisuudet kulkea haasteiden läpi.

7.2 Suomalaisen journalismin tulevaisuus objektiivisuuden näkökulmasta

Tässä luvussa käsittelen mahdollisia kehityskulkuja, joita kohti nyt vallalla olevat objektiivisuuskeskustelu ja -käsitykset voivat suomalaista journalismia viedä. Haastattelujen ja niiden analyysin avulla koen onnistuneeni tekemään johtopäätöksiä siitä, mihin suuntaan suomalainen journalismi näyttää tällä hetkellä olevan menossa. Tarkastelen alan lähitulevaisuutta nimenomaan objektiivisuuden näkökulmasta ja keskitän huomioni erityisesti siihen, mitä nyt saamani tulokset toimittajien suhtautumisesta objektiivisuuteen journalismin ydinarvona kertovat suomalaisen journalismin tulevaisuudesta käytännön tasolla.

Tähän tutkimukseen osallistui 33 suomalaista journalistisen työntekijää ammattikunnan eri puolilta. Joukossa on sanomalehtien rivitoimittajia, journalismin ja viestinnän yhdistäviä freelancereita, Yleisradion toimittajia, keskiportaan ja ylemmän johdon edustajia, uransa alku- ja loppuvaiheilla olevia toimittajia, erikoistoimittajia sekä nopeaa uutistystötä tekeviä deskitoimittajia. Otanta on siis varsin kattava ottaen huomioon journalistisen kentän monipuolisuuden ja jatkuvan kehityksen.

Kuten edellisestä luvusta käy ilmi, objektiivisuutta pidetään yhä edelleen keskeisenä ohjenuorana professionaalisessa journalismissa. Objektiivisuuden käsite itsessään on puolestaan ongelmallisempi ja monet toimittajat, erityisesti jo pidemmän uran journalismin parissa tehneet, kertovat luopuneensa tai hylänneensä käsitteen. Objektiivisuuden sijaan toimittajat käyttävätkin mieluummin termejä, kuten puolueettomuus, neutraalius tai tasapuolisuus. Nämä ovat myös termejä, joita käytetään, kun journalistisen objektiivisuuden käsitettä avataan käytännön tasolla (mm. Deuze 2005). Toimittajat eivät siis tietystä mielestä enää halua ”yrittääkään” tavoittaa niin sanottua puhdasta objektiivisuutta, sillä he tiedostavat aiempaa paremmin että sellaista ei ole, eikä koskaan olekaan ollut olemassa. Osin tämä tajuaminen tai jonkinlainen havahtuminen on yhdistettävissä pitkään uraan journalismissa. Vaikka objektiivisuuden mahdottomuus on ollut monien toimittajien tiedossa jo uran alkua ajoilta lähtien, vuodet journalismin parissa sekä oman ajattelun kehittyminen ovat vaikuttaneet myös haluun ”luopua” objektiivisuudesta.

”[A]voimuus on ehkä mun mielestä parempi sana kuvaamaan sitä. Objektiivisuus jollain tavalla tieteenki, tai se pyrkimys objektiivisuuteen, ehkä määrittää enemmän niitä työtapoja, mitä käyttää. Niistä ei tokikaan ole valmis luopumaan, eikä juurikaan esimerkiksi siitä faktantarkistuksesta. Mutta olenko valmis luopumaan objektiivisuudesta? No, en mä tiedä, onko tuo relevantti kysymys, koska jollain tavalla koen luopuneeni siitä jo. En ajattelekaan, että voisin päästä siihen objektiivisuuteen.”

(36-50-vuotias miespuolinen freelance-toimittaja)

Uransa alkuvaiheessa olevien nuorempien toimittajien keskuudessa käsitys ”puhtaan objektiivisuuden” mahdottomuudesta oli niin ikään läsnä, mutta haastatteluista välittyi kuva, että alle 35-vuotiaat eivät ole pohtineet asiaa erityisen paljon. Päinvastoin objektiivisuuden ideaali eli pyrkimys mahdollisimman puolueettomaan journalismiin on jokseenkin korostunut viime vuosina. Yhtenä selittäjänä tälle voitaneen pitää paitsi haastateltavien ammatillista kehitystä myös

maailmanlaajuisia kriisejä, kuten koronaviruspandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, jotka ovat työllistäneet mediaa intensiivisesti muutaman viime vuoden ajan. Näissä tilanteissa etenkin propagandan ja muun disinformaation huomaaminen ja oikominen on vahvistanut Väliverroksen ym. (2023) havaitsemaa journalistien uutta roolia faktantarkastajina (mm. Pettersson 2023; Lehto 2022; Hämäri 2020).

”Mie ainakin huomaan, et toi puolueettomuus ja tommonen objektiivisuus, niin ne on ehkä sellasii, mitä tulee oikeesti vaik yksittäist juttuu kirjoittaessa aidosti pohdittua ihan konkreettisesti. Että onks täs nyt kaikki näkökulmat jotenki nostettu riittävä tavalla esiin tai onks kaikkia niin kun tarpeellisia osapuolia kuultu tai muuta. Ehkä myös itse journalistina kehittyessä miust tuntuu et niitten merkitys tai näkyvyys omassa työssä on voimistunut silleen mitä pidempään on tehny journalistista työtä.”

(Alle 35-vuotias naispuolinen toimittaja, valtakunnallinen media)

Toistaiseksi koko maailmaa koskettavat kriisit ja niistä raportointi eivät näytä vähentyvän. Päinvastoin uutiskilpailu ja sosiaalinen media ruokkivat entisestään median tarvetta seurata kriisien pienimpiäkin käännteitä. Yleisö taas odottaa journalismilta yhtä aikaa sekä nopeutta että syvällisempiä analyysejä maailmantilasta. Tämä on hankala yhtälö, jossa journalismi selvästi vielä etsii paikkaansa. Nopeatempoisessa uutistyyössä toimittajat tekevät helpommin virheitä (Bqain 2015, 59). Syvällisemmät ja tarkkaan laaditut jutut sen sijaan vievät niin paljon resursseja, että pelkästään niiden tekeminen ei ole nykyisessä mediamarkkinassa mahdollista.

WJS-kyselyn mukaan resurssipula on journalismin sisäisten sääntöjen ja journalistisen etiikan ohella vahvimmin heidän työhönsä vaikuttava tekijä (Väliverronen ym. 2023, 70). Tämän tutkimuksen valossa tilanne on siis jokseenkin paradoksaalinen: journalistit haluavat tehdä mahdollisimman tyyli puhdasta raportointia, joka noudattaa alan sisäistä eettistä koodistoa, mutta samaan aikaan resurssipula syö heidän mahdollisuuksiaan tehdä niin. Haastatteluissa tämä näkyi erityisesti toimittajien vahvasti jaettuna kaipuuna toimituksia ja koko alaa koskevalle keskustelulle objektiivisuudesta ja muista journalismin käytänteisiin vaikuttavista ydinarvoista. Haastateltavien mukaan tällä hetkellä aikaa keskustelulle ei ole.

Tästä huolimatta vaikuttaa siltä, että toimituksissa on tehty tietoisia muutoksia kohti tietynlaista uutisointia. Haastateltavien mukaan heiltä odotetaan yhä enemmän tulkitsevampaa ja analyyttisempää raportointia. Erityisesti yhteiskunnallisiin epäkohtiin paneutuvan tutkivaan journalismiin on alettu panostaa monissa toimituksissa. Suomessa ainut niin kutsuttuun hitaaseen journalismiin keskittynyt julkaisu on Long Play, jonka toiminta on täysin tilausrahoitteista. Long Play ei myy mainostilaa, mikä mahdollistaa sen riippumattomuuden. 10 vuotta toiminut ja viisi vakituista toimittajaa työllistävä julkaisu on osoittanut sen, että kysyntää pidemmälle ja taustoittavalle journalismille on.

Vastaavaa suuntaa on povattu myös kaupallisten medioiden tulevaisuudeksi (mm. Koljonen & Reunanen 2014), mutta toistaiseksi muutos on ollut varsin varovaista, ja hidas journalismi etsii muotoaan (mm. Drok & Hermans 2016, 549). Suunta on silti olemassa. Suurista suomalaisista

sanomalehdistä Helsingin Sanomat ilmoitti kesäkuussa 2023 perustaneensa uuden tutkivan journalismin ryhmän, joka koostuu kuudesta toimittajasta (Mäkinen 2023). HS:n uutisen mukaan ryhmä tekee isojen selvitysten ohella myös nopeampaa uutistystä, mutta tutkivalla otteella. Paria vuotta aiemmin Iltalehti puolestaan ilmoitti käynnistävänsä tutkivan journalismin koulutusohjelman, jossa ”etsitään ja luodaan uusia kykyjä tekemään vaativia uutisjuttuja” (Matilainen 2021).

Uusissa aluevaltauksissa on markkinavaatimusten lisäksi vahvasti esillä myös Deuzen (2005) määrittämät journalismin ydinarvot, erityisesti autonomisuus ja julkinen palvelu. ”Riippumattomalle ja rohkealle journalismille tuntuu digiaikana olevan entistä enemmän kysyntää. Tuntui luonteelta askeleelta koota Suomen kovimpien tutkivien toimittajien joukko tekemään töitä yhdessä auttaen koko HS:n toimitusta”, lehden päätoimittaja Antero Mukka kommentoi uuden tutkivan ryhmän perustamista (Mäkinen 2023). Objektiivisuutta sen sijaan ei mainittu ja siitä puhutaankin yleisesti ottaen harvoin. Kuten yksi haastateltavista totesi, objektiivisuutta pidetään toimituksissa itsestäänselvytenä, eikä keskustelua sen ympärillä käydä.

Aikaa vievään tutkivaan journalismiin panostaminen kertoo kuitenkin vahvasti siitä, että maailmassa ei ole enää juurikaan niin sanottuja yksinkertaisia totuuksia, vaan kaikkeen liittyy harmaansävyjä. Tämän voi tulkita myös tietynlaiseksi objektiivisuuden hylkäämiseksi. Kuten jo Lehdon väitöskirjasta (2006, 354–358) käy ilmi, toimitukset ovat tiettyssä mielessä ottaneet etäisyyttä objektiivisuuden käsitteeseen jo 1990-luvulta lähtien ja puhuvat linjapapereissaan sen sijaan luotettavuudesta. 2020-luvulla luottamuksen rooli on korostunut entisestään valeutisten ja disinformaation leviämisen myötä. Yleisöt eivät ota journalismin luotettavuutta enää annettuna vaan myös sen toimintaa kyseenalaistetaan (Matikainen ym. 2020, 7). Luottamusta vahvistaakseen toimittajien onkin lisättävä muun muassa läpinäkyvyyttä ja faktantarkastusta (emt, 98). Se on Matikaisen ym. mukaan jopa journalismin tärkein tehtävä tänä päivänä.

Läpinäkyvyyden ja faktantarkastuksen roolit ovat olleet vahvasti läsnä myös tässä tutkimuksessa. Vaikuttaa siltä että niiden merkitys journalismissa on siis varsin korostunut ja luultavasti korostuu tulevaisuudessa vielä entisestään. Objektiivisuuden sijaan on enemmän väliä sillä, miten asioista kerrotaan. Toimittajat kokevat, että heidän vastuunsa tiedonvälittäjinä on korostunut, vaikka journalismin asema yhteiskunnassa on yleisesti heikentynyt. Toimittajat eivät siis tiettyssä mielessä ota rooliaan annettuna ja joutuvat tekemään enemmän töitä ”ansaitakseen” yleisön luottamuksen. Virheellisen tiedon levittämisen välttämiseksi toimittajat ovat aiempaa tarkempia siitä, miten he asioista kertovat. Hektisessä toimintaympäristössä, jossa toimittajat joutuvat luovimaan tiukentuneiden resurssien keskellä tällaiselle pohdinnalle ei kuitenkaan haastattelujen ja WJS-kyselyn tulosten perusteella ole tilaa ja aikaa. Toimittajat joutuvat siis tekemään työtä omien arvojensa vastaisesti pääsemättä haluamaansa lopputulokseen. Toisinaan toimittajat joutuvat myös tukeutumaan itesesensuuriin ja jättävät raportoimatta aiheista, joihin perehtymiseen heillä ei ole tarpeeksi aikaa.

Kuten olen moneen otteeseen todennut, journalismi etsii tällä hetkellä uutta muotoaan. On vielä epäselvää, millaisen muodon suomalainen journalismi tulee tulevaisuudessa ottamaan. Tämän tutkimuksen perusteella on kuitenkin selvää, että totuudenmukaisuus on toimittajien arkisen työn tärkein prioriteetti. Tämän saavuttaakseen toimittajat haluavat olla avoimia ja läpinäkyviä

näkökulmiensa, lähteidensä ja muiden mahdollisten vaikuttimien suhteen. Toimittajat ymmärtävät, että heidän omat kokemuksensa ohjaavat heitä, mutta eivät kuitenkaan halua antaa niille liikaa valtaa. Toimittajat ovat siis halukkaita haastamaan itsensä ja omat näkökantansa pysyen kuitenkin rehellisinä itselleen ja yleisölle siitä, mitkä seikat heidän työskentelyynsä voivat kulloinkin vaikuttaa. Journalismin voinee siis sanoa menevän suuntaan, jossa ei ole objektiivisuutta, mutta ei myöskään pelkkää subjektiivisuutta. Journalistien etsimä totuus on jossain keskellä.

8 LOPUKSI

Lopuksi käsittelen tutkimuksen onnistumista omasta näkökulmastani ja esittelen aiheita mahdolliselle jatkotutkimukselle. Teen itsereflektiota muun muassa sen suhteen, miten olen onnistunut tutkimukseni tavoitteessa ja tutkimuskysymyksiini vastaamisessa. Lisäksi avaan tutkimuksen tekemiseen liittyneitä haasteita ja niiden vaikutusta tutkimuksen lopputulokseen. Itsearviointiin lisäksi nostan esiin aiheita, joita tämän tutkimuksen tulosten perusteella olisi kiinnostavaa ja tarpeellista tutkia tarkemmin.

8.1 Tutkimuksen itsearviointi

Tämän tutkielman kirjoittaminen on ollut pitkä, mutta antoisa projekti. Aloitin työstämisen huomaamattani jo alkuvuodesta 2022, kun pääsin tutkimusavustajaksi Jyväskylän yliopiston Worlds of Journalism -hankkeeseen, jossa kartoitimme tutkimuskyselyn avulla journalismin tilaa Suomessa, erityisesti alan riski- ja epävarmuustekijöiden näkökulmasta. Tutkimustulokset olivat kiehtovia ja antoivat hyvän käsityksen siitä, miten toimittajat kokevat nykyisen toimintaympäristönsä.

Lähes kymmenen vuotta jatkuneen toimittajaurani myötä minun oli helppo samaistua toimittajien kokemuksiin. Tulokset olivat melko synkkiä, eivätkä antaneet journalismin tekemisen tilasta kovinkaan mairittelevaa kuvaa. Osin tästä syystä minusta tuntuikin tärkeältä päästä syventymään tarkemmin toimittajien näkemyksiin, ja päätin tehdä pro gradu -tutkielmani nimenomaan osana tätä hanketta, jonka lähtökohdat tunsin hyvin. Kyselyn tutkimustulosten perusteella minun olisi ollut mahdollista tutkia journalismin tilaa monesta eri näkökulmasta. Ajankohtainen keskustelu ja omat pohdintani journalismin ydinarvojen ympärillä saivat minut kuitenkin tarttumaan objektiivisuuden teemaan.

Objektiivisuus on aiheena valtava, ja myönnän moneen otteeseen tunteneeni voimattomuutta työskennellessäni sen parissa. Samaan aikaan olen kuitenkin iloinen, että olen päässyt sukeltamaan syvälle journalismin ytimeen. Journalistiikan opiskelijana, toimittajana ja graduntekijänä on ollut jopa silmiä avaavaa viettää kokonainen vuosi journalismin peruskysymysten äärellä. Kuten haastatteluaineistostani kävi ilmi, tätä voi pitää jopa ”harvinaisena herkkuna” journalismin kentällä. Toimitusten arjessa yhteisille pohdinnoille ja keskustelulle on yhä vähemmän aikaa.

Koska aiheeni on laaja, oli hyvin tärkeää että rajasin sen jo alkuvaiheessa koskemaan nimenomaan toimittajien itseymmärrystä. Tämän avulla saatoin keskittyä täysin haastattelumateriaaliin ja perehtyä vain toimittajien itsensä näkemyksiin. Toki on tärkeää, että tunnen tutkimuskirjallisuuden aiheesta ja pystyn peilaamaan saamieni tuloksia aiempaan keskusteluun. On kuitenkin hyvä huomioida, että pelkästään objektiivisuuden käsitteestä olisi ollut mahdollista kirjoittaa kokonainen tutkielma. Materiaalia on kyllä tarjolla. Onneksi objektiivisuuteen sen viestinnänfilosofisesta näkökulmasta on lähivuosina perehtynyt muun muassa Aki Petteri Lehtinen (2016). Nyt minun tehtäväkseni jäi tuoda keskusteluun toimittajien omat kokemukset.

Koen, että tutkielmani paras anti on käytössäni ollut laaja aineisto. 33 suomalaistoimittajan haastattelut kahdeksassa eri ryhmässä antavat kattavan kuvan suomalaistoimittajien näkemyksistä. Ryhmämuotoisina toteutetut haastattelut sopivat erityisen hyvin tähän tutkimukseen, joka perustuu pitkälti toimittajien itsereflektioon. Haastattelujen jälkeen saamani palautteen perusteella haastattelutilanne oli monille toimittajille jopa terapiaan vertautuva keskustelutilaisuus, jossa pääsi käsittelemään omia ajatuksia ja kokemuksia turvallisessa ympäristössä. Monet toimittajat olisivatkin halunneet jatkaa keskustelua vielä pidempäänkin, oluttuopin äärellä. Kollegoiden läsnäolo ja ajatukset ruokkivat selkeästi haastateltavien halua käydä paikoin syvällistäkin pohdintaa omasta työstään ja siihen liittyvistä vaikuttimista.

Monipuolisen haastattelumateriaalin, WJS-tutkimuskyselyn tulosten ja aiheeseen liittyvän tutkimuskirjallisuuden avulla olen pystynyt tuottamaan relevantteja tuloksia toimittajien itseymmärryksestä sekä journalismin tilasta laajemmin. On selvää, että mediamaiseman murrokset ovat vaikuttaneet toimittajien käsityksiin journalismin ydinarvoista niin käytännön kuin teorian tasolla.

Laaja aineisto toi eittämättä myös haasteita tutkimuksen toteutukselle. Koska haastattelumateriaalia oli paljon ja se kattoi objektiivisuuden lisäksi myös muita journalismin tilaan liittyviä teemoja, jouduin olemaan koodausta ja analyysiä tehdessäni jokseenkin suurpiirteinen. Ajankäytöllisistä ja graduvaatimukseen liittyvistä seikoista johtuen minulla ei ollut mahdollisuutta pureutua materiaaliin niin syvällisesti kuin se olisi ollut mahdollista. Erityisesti hienovaraisempia ryhmäkohtaisia eroja olisi saattanut olla mahdollista löytää materiaalista enemmänkin. Tämän tutkielman puitteissa nyt tekemäni valinnat ovat kuitenkin mielestäni järkeviä.

Tutkielman tekeminen osana laajempaa tutkimushanketta on ollut yhtä aikaa sekä etu että haitta. Saan olla ehdottoman kiitollinen, että hankkeen myötä olen päässyt osaksi näin mielenkiintoista tutkimusta ja saanut käyttööni laajan aineiston. Hanke on tuonut myös tietynlaisia rajoitteita. Esimerkiksi haastattelukysymykset määräytyivät pitkälti tehdyn tutkimuskyselyn pohjalta, sillä haastattelujen ensisijaisena tarkoituksena on toimia nimenomaan kyselyä täydentävänä materiaalina. Sain totta kai omassa asemassani vaikuttaa kysymyksiin ja pitää huolen siitä, että joukkoon mahtuu kysymyksiä, jotka ovat minun tutkielmani kannalta mahdollisimman relevantteja. En kuitenkaan esimerkiksi haastattelutilanteissa voinut jatkaa keskustelua objektiivisuudesta niin halutessani, sillä haastatteluille oli varattu tietty aika ja niissä piti pystyä käsittelemään kaikki WJS-hankkeessa käsiteltävät teemat.

Mikäli olisin toteuttanut haastattelut erikseen itse määrittelemällä kysymyspatteristolla, olisin varmasti voinut saada vielä yksityiskohtaisempia vastauksia, jotka olisivat tehneet tutkimuksesta syvällisemmin. Yksittäisenä graduntekijänä, ilman hankkeen tuomaa tukea, näin laajan ja heterogeenisen haastattelujoukon löytäminen olisi todennäköisesti osoittautunut hyvin vaikeaksi ellei mahdottomaksi. Uskon, että haastatteluissa käydyn keskustelun monipuolisuus myös osaltaan tuki omaa tutkimustani. Objektiivisuuden teemat olivat haastatteluissa aika ajoin esillä kohdissa, joissa objektiivisuutta ei ”virallisesti” käsitelty. Toimittajat eivät siis aina välttämättä osaa vastata kysymyksiin, jos ne ovat liian tiukkaan rajattuja, vaan assosiaatiot journalismin ydinarvoihin voivat kummuta myös esimerkiksi enemmän käytäntöä käsittelevistä aiheista.

Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen tutkielmaani, ja koen onnistuneeni asettamissani tavoitteissa. Saamani tulokset vastaavat hyvin kolmeen tutkimuskysymykseen, joiden avulla tutkielmani fokus pysyi toimittajien objektiivisuutta koskevissa tulkinnoissa ja käsityksissä. Journalismin ydinarvojen tutkimista voisi pitää jokseenkin ylevänä, mutta se paljastaa myös paljon käytännöstä ja siitä, miten journalistinen maailma ylipäättään nyt makaa.

8.2 Jatkotutkimusaiheita

Tässä tutkimuksessa olen päässyt kurkistamaan toimittajien mielenmaisemaan ja realiteetteihin, joiden pohjalta journalismia tehdään 2020-luvun Suomessa. Laaja haastatteluaineisto on mahdollistanut monipuolisen analyysin tekemisen ja antanut eväitä myös koko suomalaista toimittajakuntaa koskeviin yleistyksiin. Ajatuksiaan on jakanut varsin kattava joukko journalistisen työntekijöitä. Yhdessä Worlds of Journalism Study -tutkimuskyselyn tulosten kanssa tutkimus kuvaa hyvin, millainen journalismin tila Suomessa on sen tekijöiden näkökulmasta.

Kuten jo yllä olevassa luvussa kirjoitin, objektiivisuus journalismin ydinarvona on aiheena laaja ja sitä olisi mahdollista tutkia monesta eri näkökulmasta. Myös tässä tutkimuksessa käytössäni ollut aineisto antaisi laajuudessaan aihetta lisätutkimukselle. Tämän tutkimuksen puitteissa olisi antoisaa tarkastella, millaisia mahdollisia ryhmäkohtaisia eroja aineiston vielä syvällisempi tarkastelu mahdollisesti antaisi. Tässä tutkimuksessa selvimmin esiin nousivat erot uransa eri vaiheilla olevien toimittajien keskuudessa. Myös freelancereiden asema erosi jokseenkin muista haastateltavista, jotka olivat työsuhteessa tiettyyn mediataloon.

Nyt saatujen tulosten vastapainoksi olisi kiinnostavaa selvittää myös, millainen on journalismin kuluttajien eli lukijoiden, katselijoiden ja kuuntelijoiden suhtautuminen objektiivisuuteen journalismin ydinarvona. Suuri osa toimittajista pitää työnsä yhtenä tärkeimmistä tehtävistä yleisön palvelemista ja heidän objektiivisuuskäsityksensä liittyy vahvasti yleisösuhteeseen. Moni toimittaja kokee olevansa ensisijaisesti vastuussa lukijalle, joka ansaitsee totuudenmukaista tiedonvälitystä, jonka tuottamisessa keskeisessä osassa on toimittajan avoimuus ja läpinäkyvyys. Miten tällaiset pyrkimykset näyttäytyvät yleisölle? Miten he määrittelevät journalismin objektiivisuuden ja millainen merkitys sillä on heille?

Objektiivisuuskeskustelu linkittyy tässä kuin myös muussa tutkimuksessa vahvasti journalismin tulkinnallisuuden lisääntymiseen. Valloilla on näkemys, että nimenomaan journalismin kuluttajat kaipaavat analyysijä ja syväluotaavia selityksiä maailmantilasta. Journalismin tulkinnallisuuden taas koetaan olevan jonkinlaisessa ristiriidassa objektiivisuuden ihanteen kanssa, kun pelkän tiedonvälityksen sijaan toimittajien on jaettava omia näkemyksiään mahdollisista tulevista kehityskuluista. Olisikin kiinnostavaa tutkia, tunnistaako yleisö tämän ristiriidan ja onko sillä heille väliä.

Laajan yleisötutkimuksen tekeminen on haastavaa, mutta ryhmä- tai yksilöhaastattelut satunnaisten yleisön edustajien kanssa antaisi kurkistusikkunan toimitusten ulkopuolelle. Tulokset voisivat myös parhaimmillaan auttaa toimittajia omien objektiivisuuteen ja sen toteuttamiseen liittyvien haasteiden kanssa. Haastatteluissa yleisesti jaettu ajatus oli, että mitä tahansa toimittajat tekevätkin, se on

”väärin”. Tämä on selvästi nakertanut toimittajien yleisösuhdetta ja kokemusta oman työn merkityksellisyydestä. Ehkä lukijoiden kautta tähän mustavalkoiseen ajatukseen voisi saada vähän, jos ei kirkkautta, niin edes harmaansävyjä.

Yleisön ohella myös toimitusten ylemmän johdon, eli uutis- ja toimituspäälliköiden, päätoimittajien ja toimitusjohtajien näkemykset laajemmassa mittakaavassa puuttuvat tästä tutkimuksesta. Haastattelujen perusteella toimittajiin kohdistuu varsin paljon odotuksia ja vaatimuksia, jotka ovat paikoin jopa ristiriidassa keskenään. Tämä jättää toimittajille vähemmän mahdollisuuksia toteuttaa työtään hyvin, sillä mahdollisuus keskittyä yhteen asiaan kerralla ei ole mahdollista. Toimittajan tulee olla yhtä aikaa nopea ja puolueeton uutistoimittaja sekä analyttinen juttujen taustoihin pureutuva erikoistoimittaja, joka parhaassa tapauksessa on näkyvästi esillä sosiaalisessa mediassa luomassa brändiä ja hyvää yleisösuhdetta.

Tutkimuksen kohdistaminen toimituksen johtoon ja heidän käsityksiinsä journalismin ydinarvoista olisi siis yhtäläillä tarpeen. Heidän ajatustensa kuulemisen myötä olisi todennäköisesti mahdollista selvittää tarkemmin, mihin suuntaan journalismia 2020-luvun Suomessa halutaan viedä. Tutkimuksessa voisi niin ikään keskittyä objektiivisuuden käsitteeseen ja heidän itseymmärrykseensä objektiivisuudesta journalismin ydinarvona. On todennäköistä, että myös johdon näkemykset ovat vastaavanlaisessa murroksessa kuin toimittajilla.

Tässä tutkimuksessa toimittajat korostivat paljon sosiaalisen median vaikutusta omaan työhönsä. Erityisesti alle 35-vuotiaat kokivat jokseenkin hankalaksi itsensä etäännyttämisen yleisöstä, johon heillä on jatkuva yhteys juuri sosiaalisen median välityksellä. Toimittajat saavat jatkuvasti palautetta, joka koettiin enimmäkseen negatiiviseksi. Samaan aikaan toimittajilla on kuitenkin suuri tarve olla sosiaalisessa mediassa, jossa käydään ajankohtaista keskustelua ja josta on mahdollista löytää uutisaiheita. Sosiaalisen median koetaan kuitenkin myös kannustavan aktivismiin. Tämä on toimittajille erityisen ristiriitaista, sillä he identifioituvat edelleen vahvasti objektiivisiksi tarkkailijoiksi ja raporttoijiksi, eivät niinkään minkään tietyn asian puolestapuhujiksi.

Miten paljon sosiaalinen media ja sen aiheuttama paine lopulta vaikuttaa juttuprosesseihin ja miten toimittajat pystyvät toteuttamaan puolueettomuuden ideaalia? Erityisen kiinnostavaa olisi käsitellä aihetta nuorten, uransa alkuvaiheessa olevien toimittajien näkökulmasta. Heille sosiaalinen media on ollut uran alusta asti oleellinen työväline. Millaisia rajanvetoja he ovat tehneet somen ja objektiivisuutensa suhteen ja kuinka paljon he ylipäätään joutuvat miettimään asiaa? Nuoriin toimittajiin kohdistuva tutkimus antaisi myös paljon mahdollisuuksia journalismin tulevaisuuden kehityskulkujen käsittelyyn. Se mitä uransa alkuvaiheessa tekevät toimittajat tekevät nyt määrittää mitä todennäköisimmin paljon sitä, millaisista käytänteistä muodostuu tulevaisuuden journalismin uusi normaali.

KIRJALLISUUS

- Aamulehti (2021). Aamulehden journalistiset periaatteet. 1.2.2021. <https://www.aamulehti.fi/info/art-2000007775165.html>. Viitattu 20.11.2023.
- Arola, J. (2020). Koronavirus toi lehdille tilauspiikin, joka ei kuitenkaan kata mediamyynnin romahdusta. Suomen Lehdistö 23.4.2020. <https://suomenlehdisto.fi/koronavirus-toi-lehdille-tilauspiikin-joka-ei-kuitenkaan-kata-mediamyynnin-romahdusta/>. Viitattu 5.12.2022.
- Bqain, S. (2015). Hyvä, paha median murros. Kehysanalyysi murrospuheesta Journalisti-lehdessä vuosina 2012-2014. Maisterintutkielma. Tampereen yliopisto. <https://core.ac.uk/download/pdf/250136801.pdf>. Viitattu 25.11.2023.
- Bruns, A. (2018). Gatewatching and News Curation. Journalism, Social Media and Public Sphere. Peter Land Publishing. New York.
- Curry, A. & Hammonds, K. H. (2014). The Power of Solutions Journalism. Solutions Journalism Network. Center for Media Engagement. Moody College of Journalism. The University of Texas at Austin. 2.6.2014. https://mediaengagement.org/wp-content/uploads/2014/06/ENP_SJN-report.pdf. Viitattu 25.11.2023.
- Deuze, M. (2005). What Is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. Journalism. 6. 442-464. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/1464884905056815>. Viitattu 26.11.2023.
- Downie Jr., L. (2023). Newsroom that move beyond 'objectivity' can build trust. Washington Post 30.1.2023. <https://www.washingtonpost.com/opinions/2023/01/30/newsrooms-news-reporting-objectivity-diversity/>. Viitattu 26.11.2023.
- Downie Jr., L. & Heyward, A. (2023). Beyond Objectivity – Producing trustworthy news in today's newsrooms. Walter Cronkite School of Journalism and Mass Media. Arizona State University. https://issuu.com/asufoundation/docs/beyond_objectivity. Viitattu 25.11.2023.
- Drok, N. & Hermans, L. (2015). Is there future for slow journalism? The perspective of younger users. Journalism Practice. 10:4. 539-554. <https://doi.org/10.1080/17512786.2015.1102604>. Viitattu 25.11.2023.
- Dunlap, D. W. (2015). 1986 – 'Without Fear or Favor'. The New York Times 14.8.2015. <https://www.nytimes.com/2015/09/12/insider/1896-without-fear-or-favor.html>. Viitattu 26.11.2023.
- Frantsi, R., Iltanen, O., Rantanen, J., Feldt, T. & Villi, M. (2022). Psykologisten voimavara- ja riskitekijöiden profiilien yhteys digitalisaation ja työn intensifikaation kokemuksiin media-alalla. Psykologia-lehti, 2:57, 122-139.
- Haapanen, L. (2022). Problematising the restoration of trust through transparency: Focusing on quoting. Journalism 23:4, 875-891. <https://doi.org/10.1177/146488492093423>. Viitattu 25.11.2023.

- Hartley, J. M. & Askanius, J. (2021). Activist-journalism and the Norm of Objectivity: Role Performance in the Reporting of the #MeToo Movement in Denmark and Sweden. *Journalism Practice* 15:6. 860-877. <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1805792>. Viitattu 25.11.2023.
- Hafez, K. (2002). Journalism Ethics Revisited: A Comparison of Ethics Codes in Europe, North Africa, the Middle East, and Muslim Asia. *Political Communication* 19:2. 225–250. <https://doi.org/10.1080/10584600252907461>.
- Hearn-Branaman, J.O. (2016). *Journalism and the Philosophy of Truth: Beyond Objectivity and Balance*. Routledge. New York. <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.4324/9781315714103>. Viitattu 25.11.2023.
- Hiltunen, I. (2022). *External Interference in Finnish Professional Journalism*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2486-5>. Viitattu 25.11.2023.
- Hiltunen, I. & Suuronen, A. (2019). Kysely häirinnästä ja painostuksesta ohjelmatyötä tekeville yleläisille – raportti Yleisradion vaikuttamis- ja painostuskyselyn tuloksista. 18.12.2019. https://drive.google.com/file/d/1AyZRG_X9R5CeHUP0LpI66GiDo0C-9pOU/view. Viitattu 25.11.2023.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hujanen, J. (2014). Toimittajien rajankäyntejä ammattilaisista ja amatööreistä journalismin tuotannossa. *Media & viestintä*. 37:3. 38-55. <https://doi.org/10.23983/mv.63044>. Viitattu 26.11.2023.
- Hämäri, S. (2020). Poikkeustilassa faktoille on huutava tarve. *Etiikka.fi* 19.3.2020. <https://etiikka.fi/poikkeustilassa-faktoille-on-huutava-tarve/>. Viitattu 25.11.2023.
- Julkisen sanan neuvosto (2014). *Journalistin ohjeet*. <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>. Viitattu 5.12.2022.
- Juntunen, L. (2017). *Kulttuurien törmäys? Journalismin etiikka sosiaalisen median aikakaudella*. Tutkimusraportti. Helsingin yliopisto. <https://blogs.helsinki.fi/crc-centre/files/2017/02/kulttuurientormays.pdf>. Viitattu 26.11.2023.
- Juntunen, L. (2009). Journalistinen etiikka kriisissä. Kiireen ja kilpailun haasteet toimittajien ammatilliselle itsekurille. *Media & viestintä*. 32, 31-47. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62960>. Viitattu 26.11.2023.
- Jyväskylän yliopisto (2023). *Worlds of Journalism Study -hanke*. <https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/worlds-of-journalism-study>. Viitattu 25.11.2023.

Kantola, A. (toim.) (2011) Hetken hallitsijat – Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa. Gaudeamus.

Koljonen, K. (2013). Kriisi journalismissa: kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/68196/978-951-44-9187-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 5.12.2022.

Koponen, J., Koskinen, M. & Pullinen, J. (2022). Öyhökratia. Ketä kuunnellaan, kun kaikki puhuvat. Gummerus. Liettua.

Koskinen, M. (2020). Protestiaalto saa voimaa sosiaalisesta mediasta. Ulkopoliitikka.fi 11.3.2020. <https://ulkopoliitikka.fi/lehti/1-2020/protestiaalto-saa-voimaa-sosiaalisesta-mediasta/>. Viitattu 24.11.2023.

Kukkala, E. & Purokuru, P. (2016). Luokkavallan vahtikoirat. Miten suomalaiset toimittajat auttavat eliittiä pysymään eliittinä. Into.

Lassila-Merisalo, M. (2012). Objektiivinen joukkotiedotus, osa 243. Suomen Lehdistö 16.5.2012. <https://suomenlehdisto.fi/objektiivinen-joukkotiedotus-osa-243/>. Viitattu 5.12.2022.

Lehtinen, A. (2016). Journalismin objektiivisuus. Pragmaattinen tietokäsitys ja relativismin haaste moniarvoisessa maailmassa. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/28168ef4-821c-4eb8-a389-fca564729270/content>. Viitattu 15.11.2023.

Lehto, K. (2006). Aatteista arkeen: suomalaisten seitsemänpäiväisten sanomalehtien linjapapereiden synty ja muutos 1971-2005. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/13464>. Viitattu 15.11.2023.

Lehto, M. (2022). Sota sai toimitukset järjestäytymään uudelleen: Iltalehdessä kaikki osastot tekevät nyt journalismia kriisistä, Helsingin Sanomiin perustettiin uusia ryhmiä ja yövuoro. 15.3.2022. <https://suomenlehdisto.fi/sota-sai-toimitukset-jarjestaytymaan-uedelleen-iltalehdessa-kaikki-osastot-tekevät-nyt-journalismia-kriisista-helsingin-sanomiin-perustettiin-uusia-ryhmiä-ja-yovuoro/>. Viitattu 5.12.2022.

Lichtenberg, J. (2000). In Defence of Objectivity Revisited. Teoksessa Curran, J. & Gurevitch, M. (toim.). Mass Media and Society. 3. painos. 238-255.

Luostarinen, H. & Salokangas, R. (2022). Puheenvuoro Kanavassa: Iltalehden poliittinen jyrkkyys on kasvussa, sanovat professorit tutkimukseen vedoten. Kanava 1.6.2022. <https://suomenkuvalehti.fi/kotimaa/puheenvuoro-kanavassa-iltalehden-poliittinen-jyrkkyys-on-kasvussa-sanovat-professorit-tutkimukseensa-vedoten/>. Viitattu 5.12.2022.

Matikainen, J., Ojala, M., Aslama, M. & Jääsaari, J. (2020). Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisusarja,

Nro 171 , Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/a4ecffeb-0ca6-42b9-807a-2cfa1bd856d7/content>.
Viitattu 15.11.2023.

Matikainen, J. & Villi, M. (2018). Uutismedia ja journalistit Twitterissä – joukkoviestintää vai vuorovaikutusta. Teoksessa Isotalus, P., Jussila, J. & Matikainen, J. (toim.). Twitter viestintänä. Ilmiöt ja verkostot. 193-2010. Vastapaino. Tampere.

Matilainen, T. (2021). Iltalehti käynnistää tutkivan journalismin koulutusohjelman. Iltalehti 31.8.2021. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/7f4a80f6-37dd-4da3-a2d7-d68566afeebe>. Viitattu 26.11.2023.

McNair, B. (2013). Trust, truth and objectivity. Sustaining quality journalism in the era of the content-generating user. Teoksessa Rethinking Journalism: Trust and Participation in a Transformed News Landscape. Peters, C. & Broersma, M. J. (toim). Routledge. New York.

Mäkinen, E. (2023). Helsingin Sanomat perusti tutkivan journalismin ryhmän. Helsingin Sanomat 16.6.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009621628.html>. Viitattu 26.11.2023.

Paaso, M. (2021). Yksityinen ja julkinen toimittaja: Suomalaisten toimittajien vaikutelman hallinta sosiaalisessa mediassa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8924-8>. Viitattu 25.11.2023.

Penttilä, P. (2021). Toisto journalismin kentällä: etnografiseen aineistoon perustuva mallinnus journalismiprofession kentän sisäisestä dynamiikasta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/132279/978-952-03-1940-3.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 5.12.2022.

Peters, C. & Broersma, M. (toim, 2013). Rethinking journalism. Trust and participation in a transformed news landscape. Routledge. Iso-Britannia.

Pettersson, M. (2023). Kaikki armeijat tekevät propagandaa, sodasta uutisoiminen on vaikeaa ja raskasta. Journalisti 10.11.2023. <https://journalisti.fi/nakokulmat/2023/11/kaikki-armeijat-tekevät-propagandaa-sodasta-uutisoiminen-on-vaikeaa-ja-raskasta/>. Viitattu 24.11.2023.

Pietilä, K. (2010). Journalistiprofessio ja yhteiskunnan itsepuolustus. Media & viestintä 33:3. 17-31. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62929/24470>. Viitattu 26.11.2023.

Pressmann, M. (2018). Journalistic Objectivity Evolved the Way It Did for a Reason. Time. 5.11.2018. <https://time.com/5443351/journalism-objectivity-history/>. Viitattu 25.11.2023.

Pullinen, J. (2020). Toimittajien pitäisi yhä rakastaa sosiaalista mediaa. Suomen lehdistö 12.3.2020. <https://suomenlehdisto.fi/toimittajien-pitaisi-yha-rakastaa-sosiaalista-mediaa/>. Viitattu 15.11.2023.

- Päivänen, P. (2022). Välttämätöntä ja merkityksellistä – vai vähäteltyä, rankkaa ja mahdotonta? : Helsingin Sanomien toimittajien puhuvat deskityöstä ja uutistoimittajan työnkuvasta. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/83974>. Viitattu 26.11.2023.
- Pöyhtäri, R., Väliverronen, J. & Ahva, L. (2014). Mistä on suomalainen toimittaja tehty? Worlds of Journalism -surveyn tuloksia Suomesta. Tutkimusraportti. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9506-9>. Viitattu 26.11.2023.
- Pöyhtäri, R., Väliverronen, J. & Ahva, L. (2016). Suomalaisen journalistin itseymmärrys muutosten keskellä. Media & viestintä 39:1, 1-23. <https://doi.org/10.23983/mv.61434>. Viitattu 25.11.2023.
- Rare Media (2021). Kenen tietoo? Opas moninaisempaan ja inklusiivisempaan journalismiin. <https://raremedia.fi/kenentietoo/>. Viitattu 26.11.2023.
- Reunanen, E. (2022). Poliittinen polarisaatio ja journalismi: neljä medialuottamusprofiilia. Media & viestintä. 45:4, 22-45. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/125625/75668>. Viitattu 25.11.2023.
- Reunanen, E. & Koljonen, K. (2014). Toimittajan sanansijat. Tampereen yliopistopaino. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9681-3>. Viitattu 26.11.2023.
- Ryynänen, S. (2020). Sosiaalinen media mullisti kansalaisaktiivismin – ja maailman. Kansalaisyhteiskunta.fi 20.11.2020. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/sosiaalinen-media-mullisti-kansalaisaktiivismin-ja-maailman/>. Viitattu 24.11.2023.
- Schmidt, T. R. (2023). Challenging journalistic objectivity: How journalists of color call for a reckoning. Journalism 0:10. <https://doi.org/10.1177/14648849231160997>.
- Sixto-García, J., Silva-Rodríguez, A., Rodríguez-Vázquez, A. & López-García, X. (2022). Redefining journalism narratives, distribution strategies, and user involvement based on innovation in digital native media. Journalism 24:6. 1322-1341. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/epub/10.1177/14648849211062766>.
- Smith, M. A., Williamson, L. D. & Bigman C.A. (2020). Can Social Media News Encourage Activism? The Impact of Discrimination News Frames on College Students' Activism Intentions. Social Media + Society 2020: 1-10. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2056305120921366>. Viitattu 25.11.2023.
- Smith, R.F. (2008). Ethics in Journalism. Blackwell Publishing. Singapore.
- Sulzberger, A.G. (2023). Journalism's Essential Value. The New York Times 24.5.2023. <https://www.nytimes.com/press/journalisms-essential-value/>. Viitattu 23.11.2023.
- Suolahti, I. (2022). Sanomalehdet. Historia Helsinki 8.3.2022. <https://historia.hel.fi/fi/ilmiot/liikenteen-solmukohta/sanomalehdet>. Viitattu 25.11.2023.

Tamminen, J. (2023). Vaikuttajamarkkinointi ei ole journalismia, mutta niitä on entistä vaikeampi erottaa toisistaan. Voima 10.2.2023. <https://voima.fi/artikkeli/2023/vaikuttajamarkkinointi-ei-ole-journalismia-mutta-niita-on-entista-vaikeampi-erottaa-toisistaan/>. Viitattu 21.11.2023.

Tieteen termipankki (2017). Objektiivisuus. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:objektiivisuus>. Viitattu 25.11.2023.

Toimittajat ilman rajoja (2023). Suomi enää 23. turvallisin maa toimittajille – ”Valeutisettehtaat tuhoavat lehdistönvapautta maailmalla, Suomi sahaa omaa oksaansa itse”. Toimittajat ilman rajoja 3.5.2023. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69976706/suomi-ena-23-turvallisin-maa-toimittajille-valeutistehtaat-tuhoavat-lehdistonvapautta-maailmalla-suomi-sahaa-omaa-oksaansa-ihan-itse?publisherId=69817395>. Viitattu 26.11.2023.

Tommila, P. & Salokangas, R. (1998). Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Oy Edita Ab. Helsinki.

Tuomasjukka, T. (2022). ”Vanhojen missio sekoittuu maalaisjärkeen”, sanoo objektiivisen journalismin ajatukseen kriittisesti suhtautuva Hanna Hantula. Suomen Lehdistö 13.10.2022. <https://suomenlehdisto.fi/vanhojen-missio-sekoittuu-maalaisjarkeen-sanoo-objektiivisen-journalismin-ajatukseen-kriittisesti-suhtautuva-hanna-hantula/>. Viitattu 5.12.2022.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2006). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Weinberger, D. (2009). Transparency is the new objectivity. Joho the Blog 19.7.2009. <https://www.hyperorg.com/blogger/2009/07/19/transparency-is-the-new-objectivity/>. Viitattu 25.11.2023.

Witschge, T. & Nygren, G. (2009). Journalistic work: A profession under pressure? Journal of Media Business Studies, 6:1, 37-59. <https://doi.org/10.1080/16522354.2009.11073478>. Viitattu 26.11.2023.

Vainikka, E., Noppari, E., Heinonen, A., & Huhtamäki, J. (2013). Twiiteryhmiä ja uutispäivittelyä – toimittajana sosiaalisessa mediassa. Tampere: Tampereen yliopisto, tutkimuskeskus COMET. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/68122>. Viitattu 2.11.2023.

Vehkoo, J. (2011). Painokoneet seis. Kertomuksia uuden journalismin ajasta. Teos. Jyväskylä.

Vihma, A., Hartikainen, J., Ikäheimo, H-P & Seuri, O. (2018). Totuuden jälkeen. Miten media selviää algoritmien ja paskapuheen aikana. Teos. Helsinki.

Väliverronen, J. & Kunelius, R. (2009). Poliitiikan journalismi medioitumisen aikakaudella. Teoksessa Väliverronen, E. (toim.) Journalismi murroksessa. 225-247. Gaudeamus. Helsinki.

Väliverronen, J., Pöyhtäri, R. & Villi, M. (2023). Paljon vanhaa, jotain uutta ja jotain lainattua. Suomalaisjournalistien ammattikuva Worlds of Journalism Study -kyselyssä. Jyväskylän yliopisto. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/17>. Viitattu 25.11.2023.

Väliverronen, J. (2022). Boundaries in Motion? Finnish Political Journalists' External and Internal Boundary Work in a Time of Change. *Journalism Studies* 23:9, 1037-1055.
<https://doi.org/10.1080/1461670X.2022.2065340>. Viitattu 25.11.2023.

LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko / Worlds of Journalism Study –ryhmähaastattelut

Keltaisella värillä korostetut kysymykset ns. pakollisia kysymyksiä, jotka pyritti esittämään jokaisessa ryhmähaastattelutilanteessa.

Toimittajan roolit ja tietokäsitys

Roolit

Surveyn tuloksista korostuvat edelleen pyrkimykset puolueettomaan ja puoluepoliittisesti neutraaliin tiedonvälitykseen, kriittisyyteen ja analyttisyyteen, eli klassinen demokratiaa puolustava vallan vahtikoira -ajattelu. **Onko tässä ajattelussa tai sen toteutustavassa tapahtunut jotain muutoksia viime vuosina? Jos, niin mitä?**

Esiin nousee myös vahva disinformaation vastaisuus, mikä korostaa tiedonvälityksen merkitystä.

Miten tämä on näkynyt omassa työssä viime vuosina?

Kuitenkin samaan aikaan on aiempaa hyväksyttävämpää etsiä työssä mahdollisia ratkaisuja ongelmiin, katsoa tulevaisuuteen ja kannustaa ihmisiä osallistumaan. **Miten tämä on yhdistettävissä puolueettoman vahtikoiran ja tiedonvälittäjän rooleihin?**

Ratkaisujen etsiminen ja ihmisten aktivointi ovat kyselyn mukaan erityisen tärkeitä nuorille ja naisille sekä alue- ja paikallismediassa toimiville, kun taas miesten roolikäsitys on keskimäärin perinteisempi vahtikoira-ajatteluun perustuva ja vanhemmat ikäryhmät haluavat vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. **Mitä mieltä näistä huomioista? Näkyvätkö nämä arjen työssä?**

Suhteessa yleisöön on nähtävissä monenlaista vaihtelua. Esimerkiksi yleisöä halutaan valistaa aiempaa enemmän, mutta tiedon tarjoaminen yleisöille poliittisten päätösten tekoa varten ei ole kyselyn mukaan niin tärkeää kuin aiemmin. **Miten tätä voisi selittää?**

Yleisön palveleminen ymmärretään aiempaa enemmän suurten yleisöjen sijasta pienempien (erikoistuneiden) ryhmien palveluna. **Millaisia havaintoja näistä on omassa työssä ja laajemminkin?**

Viihteen ja ajanvietteen tarjoaminen sekä suuren yleisön tavoittelu on muita yleisempää nuorilla. **Miksi ja mistä tämä voisi kertoa?**

Kyselyn perusteella näyttää siltä, että journalisti joutuu työssään nykyään ottamaan useampia rooleja kuin aiemmin – olemaan eräänlainen kameleontti tilanteen ja tarpeen mukaan. Vaikuttaako tämä tutulta omassa työssä?

Esimerkiksi viime vuosina monilla alustoilla toimiminen on tullut kiinteäksi osaksi journalistista työtä. **Onko oma rooliajattelu samanlaista kaikkialla vai pyritäänkö jossain tavoittelemaan**

vaikkapa erityisiä / pienempiä yleisöjä uusia tyylejä kokeilemalla? (Esim. oletko somessa jotenkin toisenlaisella tyylillä kuin muuten journalistisessa työssäsi?)

Tietokäsitys

Roolimallien mukaisesti journalistien tietokäsitystä dominoi vahva painotus oikeiden faktojen esittämiseen ja disinformaation vastaiseen taisteluun. **Miten tämä näkyy käytännössä omassa työssä / toimituksessa esim. suhteessa tietolähteisiin ja faktantarkastukseen?**

Kyselyssä lähes puolet vastaajista sanoi kiinnittävänsä ekstrahuomiota faktantarkastukseen. **Miten viime vuosien tapahtumat (esim. MV-lehden ja muiden vale uutisten nousu) ovat vaikuttaneet käytäntöihin ja ajatteluun? Onko niiden vaikutus ollut kaikenkattava vai onko niihin tarvinnut reagoida vain paikoin? Millaisia ovat tilanteet, joissa näitä asioita on pitänyt (erityisesti) miettiä? Millaiset resurssit tähän työhön on/tarjotaan?**

Tietokäsityksessä on havaittavissa objektiivisuusajattelun muutosta. Objektiivisuuden mahdollisuuden suhtaudutaan aiempaa kriittisemmin. Erityisesti nuoret esittävät kritiikkiä koko ajatuksesta, ja muutenkin objektiivisuudessa ollaan yhä menossa asioiden mekaanisesta tarkasta kirjaamisesta kohti tulkitsevampaa ajatusta, jossa pyritään löytämään totuuksia myös rivien välistä lukemalla. **Millaisia ajatuksia nämä huomiot herättävät?**

Vaikka objektiivisuutta arvostellaankin, jonkinlaisia yhteisiä tietämisen sääntöjä kuitenkin kyselyn mukaan kaivataan – pelkkään subjektiivisuuden ei haluta tukeutua. **Millaisia ratkaisuja käytännössä nähdään? Miten journalistina pyrit määrittämään totuutta ja tietoa työssäsi? Entä mitä olet huomannut kollegoistasi?**

Kyselyn mukaan tilanne on jossain määrin ristiriitainen erityisesti miehille, jotka suhtautuvat objektiivisuusajatteluun naisia myönteisemmin ja samalla kertovat hyväksyvänsä vaistonvaraiset subjektiiviset ratkaisut naisia todennäköisemmin. **Mitä mieltä olet tästä ristiriidasta?**

Objektiivisuuden korvaajaksi tai täydentäjäksi on monin paikoin ehdotettu läpinäkyvyyden lisäämistä journalistisessa työssä. Kyselyn mukaan se ei näytä olevan kovin suosittu vaihtoehto. **Mitä ajatuksia sinulla on siitä?**

Ammatin varjopuolet

Millaisina näet journalismin suurimmat varjopuolet tällä hetkellä? Kyselyssä suurin journalistien huolista oli se, että journalisteja vahingoittavat tahot eivät joudu teoistaan vastuuseen. Lähes puolet oli myös huolissaan henkisestä hyvinvoinnistaan. Fyysisestä hyvinvoinnista ja työn menettämisestä oli huolissaan harvempi. **Millaisena tilanne näyttääytyy omalla kohdalla / omassa toimituksessa / kentällä laajemmin? Onko asiassa tapahtunut jossain suhteessa muutosta korona-aikana?**

Entä millaisia vaikutuksia journalismin teknologisilla, taloudellisilla ja yhteiskunnallisilla muutoksilla on ollut hyvinvointiin?

Tiukimmalla muutosrulletissa vaikuttavat kyselyn perusteella olevan paikallismedioiden toimittajat, pomoporras, nuoret ja naiset. **Miten tämä näkyy näiden ihmisten työssä?**

Kyselyssä työtä haittaavista tekijöistä vahvimpina nousevat esiin verbaaliset hyökkäykset, joita koetaan jo aika usein. Fyysinen väkivalta ja esivallan aiheuttamat esteet ovat hyvin harvinaisia. Millaisia kokemuksia sinulla on tällaisista ammatin varjopuolista? Millaisissa tilanteissa ja aiheissa olet huomannut erilaisia ei-toivottuja vaikutuksia tai vaikutusyrityksiä? Millaisia ne ovat luonteeltaan?

Kyselyn mukaan ongelmat kasaantuvat ylipäänsä varsin pienelle joukolle toimittajia. Naiset, nuoret, paikallismedioiden toimittajat ja toimitusten johto kohtaavat muita enemmän ongelmia. **Mitä mieltä tästä?**

Kyselyn mukaan apua ongelmiin saadaan lähinnä kollegoilta ja toimituksen johdolta, muilta tahoilta harvemmin. Miten tapauksiin reagoidaan ja miten niitä käsitellään (toimituksessa)? Keiden kanssa ongelmista yritetään selviytyä?

Apua saadaan työpaikasta riippuen hieman vaihtelevasti: Ylessä paremmin kuin muualla, miehet paremmin kuin naiset, muut paremmin kuin oikeistolaisiksi itsensä mieltävät. **Mitä mieltä näistä? Millaisia ajatuksia sinulla on toimitusten varautumisesta ulkoiseen vaikuttamiseen, näihin asioihin liittyvästä lainsäädännöstä ja toiminnasta poliisin kanssa? Entä mitä mieltä olet esim. SJJ:n toiminnasta häirintätapauksissa?**

Kyselyssä koronan aiheuttamat turvallisuusriskit ovat aiheuttaneet journalisteille suurimman tarpeen muokata työtapojaan. **Vieläkö koronan aikaisia keinoja on käytössä? Jos, niin mitä?**

Myös ulkoisen vaikuttamisen merkit ovat näkyvissä työtapojen muutoksissa (mm. itsesensuuri). Millaisia ulkoiseen vaikuttamiseen liittyviä turvakeinoja sinulla/muilla toimittajilla on? Millaisia vaikutuksia niillä on työhösi? Onko näissä tapahtunut muutoksia viime vuosina?

Työhön vaikuttavat tekijät ja journalistinen autonomia

Journalismin ja journalistien autonomia arvellaan yhä suureksi niin henkilökohtaisella kuin mediankin tasolla. Muutosta ei kyselyn mukaan ole tapahtunut sitten vuoden 2013 käytännössä lainkaan. Miltä tulos kuulostaa 2010-luvun myllerrysten jälkeen? Millaisia ovat omat kokemukset autonomiasta ja sen mahdollisista muutoksista?

Tärkeimmät journalistien työhön vaikuttavat tekijät ovat lähinnä journalismin sisäisiä sääntöjä ja vaikutteita (journalistinen etiikka, uutistyyöhön käytössä olevat resurssit, toimituksellinen linja, aikarajoitteet). Tärkeimmät vaikuttavat tekijät ovat samoja kuin vuonna 2013, mutta niiden vaikutus on yhtäältä keskimäärin pienentynyt ja toisaalta yksilötasolla polarisoitunut (yhä useammille ne ovat joko hyvin suuria tai hyvin pieniä vaikutteita). **Onko tästä omakohtaisia havaintoja ja mistä tämä voi kertoa (esim. työtehtävien eriytyminen)?**

Yleensäkin journalismin sisäiset vaikutteet ovat isompia kuin ulkoiset (erityisesti työsuhteisilla), ja keskittyminen toimitusten sisäisiin vaikutteisiin näyttää olevan jonkinlainen trendi. Taloudellisten vaikutteiden merkitys on kasvanut 2010-luvulla, mutta henkilökohtaiset vaikutteet ovat muuttuneet vähemmän merkittäviksi. **Käyvätkö nämä havainnot järkeen ja jos, miten ne näkyvät päivittäisessä työssä?**

On kiinnostavaa huomata, että ulkoisista vaikutteista kilpailevat uutismediat eivät ole kovin kärjessä. Se on monin paikoin ymmärrettävää, kun mediatilojen omistus on keskittynyt entisestään. **Jos mediakilpailu ei ole kovin kovaa, kenen kanssa journalistit kokevat nykyään kilpailevansa (muut ajanviettotavat yms.) ja miten? Jos näin on, millaisia seurauksia tällä on ollut päivittäisessä työssä / ajattelussa?**

Kyselyn kysymys ei mitannut muuta kuin vaikutuksen suuruutta. **Minkälaisista vaikutteista journalistien mielestä milloinkin on kyse (hyvää / huonoa / johonkin suuntaan ohjaavaa)? Millaisina laadulliset seikat näyttävät työssä? Millaisia ovat omat kokemukset ja voiko näitä yleistää?**

Eri vastaajaryhmistä nähdään, että monet vaikutteet ovat suurempia naisilla kuin miehillä. **Mistä tämä voi kertoa ja näkyykö tämä jotenkin arjen työssä ja ratkaisuissa?** Samoin muiden ryhmien kesken on merkittäviä eroja vaikutteissa (pääryhmä vs. vertailuryhmä; mediatyyppi; median tavoitavuus; yleis- ja erikoistoimittajat) – näitä pitäisi jotenkin eritellä ryhmittäin.